

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра логопедії та спеціальних методик

ЛІСОВА Л.І.

ЛОГОРИТМІКА З МЕТОДИКОЮ

Навчально-методичний посібник

Кам'янець-Подільський
2018 рік

УДК 376-056.264:781.62(075.8)
ББК 74.57Я73
Л 63

Друкується за ухвалою вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка
(протокол № 10 від 5 листопада 2015 року)

Рецензенти:

-
-
- **Гаврилова Н.С.**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри логопедії та спеціальних методик Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Л.І. Лісова

Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: ТОВ "Друк-Сервіс" 2018. – 140 с.

Посібник "Логоритміка з методикою" є навчально-методичним комплексом, що забезпечує вивчення відповідної дисципліни і розроблений для студентів спеціальності 01 "Освіта", спеціальності 016 "Спеціальна освіта", за освітньою програмою "Логопедія. Спеціальна психологія". Включає у себе навчальну і робочу програму, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи. Окремо винесено питання поточної перевірки і підсумкового контролю, як теоретичного так і практичного спрямування, дається список рекомендованої літератури.

УДК 376-056.264:781.62(075.8)
ББК 74.57Я73
Л 63
© Л.І. Лісова, 2018

ПЕРЕДМОВА

Логоритміка – один із навчальних предметів варіативної складової типового навчального плану, який забезпечує ефективний напрямок в системі корекційно-розвивальної, реабілітаційної роботи щодо подолання психофізичних і мовленнєвих порушень у осіб з порушеннями мовлення.

Головна мета курсу – сформувати у студентів вміння організовувати та проводити заняття з логоритміки щоб подолати мовленнєві порушення шляхом розвитку, виховання і корекції рухової сфери дітей у взаємодії слова з музикою та рухами, формування у них світоглядних, творчодіяльних, комунікативних компетентностей.

Особливість навчального предмета логоритміки полягає в тому, що методика корекційної роботи та її зміст залежать від віку, мовленнєвих порушень, стану мовленнєво-рухової та рухової сфери дітей-логопатів. В процесі комплексного логопедичного, психолого-педагогічного і лікувально-оздоровчого впливу пріоритетними напрямками стають формування, розвиток і корекція психофізичної сфери, сенсорних можливостей, психомоторних здібностей дітей.

В основі програми покладені такі основні принципи, як системність, багаторазові повторення, свідомість, активність, доступність, комплексність, особистісно-орієнтований підхід з урахуванням компенсаторних можливостей дітей-логопатів.

Під час проведення логоритмічних занять з дітьми дошкільного віку та молодшими школярами перед логопедом постають такі специфічні завдання: навчити дітей керувати м'язовим тонусом, володіти основними рухами, ритмом і темпом, стійкістю при виконанні рухів, координувати їх у зв'язку із змінами музики, виховувати слухове аналітико-синтетичне сприймання, розвивати почуття музичного ритму, формувати увагу, пам'ять, зорову та слухову увагу, правильне і виразне мовлення.

Проведення логоритмічних занять передбачає подальше ускладнення вправ, завдань і різноманітних форм роботи, пройшовши етапи моторної

діяльності, здатність до сприйняття ритму на немовленнєвому, а надалі на мовленнєвому матеріалі і в русі, то у роботі з дітьми підліткового віку та рослими робота на заняттях з логоритміки повинна бути спрямована на виховання здатності до збереження ритму в пам'яті.

Навчально-методичний посібник «Логоритміка з методикою» включає у себе навчальну і робочу програму, плани практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи студентів. Окремо винесено питання поточної перевірки і підсумкового контролю, як теоретичного так і практичного спрямування, дається список рекомендованої літератури.

1. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ВСТУП

Програма вивчення **нормативної** навчальної дисципліни “**Логоритміка з методикою**” укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів в галузі знань 01 „Освіта“ 016 „Спеціальна освіта“, за освітньою програмою „Логопедія. Спеціальна психологія“.

Тип дисципліни відноситься до циклу природничо-наукової, професійної та практичної підготовки

Предметом вивчення навчальної дисципліни „Логоритміка з методикою“ є знання про причини виникнення порушень рухової активності, симптоматику та динаміку розвитку, механізми порушень рухової активності; принципи та методи обстеження дітей і оволодіння методикою корекції порушень рухової активності і методів їх профілактики.

Міждисциплінарні зв'язки. Вивчення курсу передбачає взаємозв'язок із такими навчальними дисциплінами, як „Спеціальна методика розвитку мовлення“, „Логопсихологія“, „Методика логопедичної роботи з дітьми з психофізичними порушеннями“, „ корекція психічних процесів у дітей з ТПМ“, „Логопедія“.

Програма навчальної дисципліни складається з одного змістового модуля „Зміст, структура та використання логопедичної ритміки в системі корекції тяжких порушень мовлення“.

Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Логоритміка з методикою” є формування теоретичної та практичної основи фахової підготовки майбутніх логопедів, здатних професійно використовувати основні методи, прийоми та засоби логопедичної ритміки.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Логоритміка з методикою викладання” є:

1. забезпечити знаннями про зміст і структуру логопедичної ритміки;
2. розкрити основи комплексної психолого-педагогічної роботи і медичних заходів щодо подолання вад мовлення засобами логоритміки;
3. ознайомити з методикою обстеження психомоторної та сенсорної функції осіб з порушеннями мовлення;
4. розглянути зі студентами основні напрямки корекційної роботи, особливості проведення логоритмічних занять в залежності від мовленнєвої вади, навчити розробляти програми, індивідуальні та групові заняття;
5. формувати творчий підхід у студентів до власної праці, навчити аналізувати, адаптовувати та впроваджувати нові методи логопедичної роботи;
6. сформувати у студентів необхідні уявлення про своєрідність і специфіку поєднання музики, ритму і рухів з метою корекції, а також використання музично-ритмічних знань для виховання і всебічного розвитку особистості.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- психофізіологічну структуру рухового акту;

- особливості розвитку моторики у осіб з різними порушеннями мовлення;

- методику проведення логоритмічних занять з дітьми та дорослими, які мають різні порушення мовленнєвого розвитку;

вміти:

- проводити діагностику рівня моторного розвитку осіб з мовленнєвою патологією;

- здійснювати розвиток, корекцію або відновлювання рухової функції в осіб з мовленнєвою патологією;

- методично правильно будувати заняття з логоритміки з логопатами різних вікових груп.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин (з них 36 год. аудиторних: 14 год. лекцій, 22 год практичних занять, 54 год. самостійної роботи) / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Зміст, структура та використання логопедичної ритміки в системі корекції тяжких порушень мовлення.

3. Рекомендована література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.

2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.

3. Власова Т.М., Пфафенродт А.Н. Фонетическая ритмика. – М.: ВЛАДОС, 2006. – 283 с.

4. Гринер В.А. Логопедическая ритмика для дошкольников. – М.: Айран-прес, 2008. – 259 с.

5. Ветлужна Н.А. Методика музыкального воспитания в детском саду. – М.: Академия, 2002. – 193 с.

6. Волкова Г.А. Игровая деятельность в устранении заикания у детей дошкольного возраста. – М.: Книга КО, 2003. – 284 с.

7. Сосна В.Ю., Рабиен Э.М. Ритмическая гимнастика. – К.: Колибри, 2002. – 382 с.

8. Сторковская Л.В. Подвижные игры в терапии больных и ослабленных детей. – М.: АРТКИ, 2009. – 274 с.

9. Заняття з логоритміки в групах для дітей із заїкуванням. Методичні рекомендації. /Під ред. А.В. Щолохової, Р.А. Юрової /. – К.: НМЦСО, 2000. – 129 с.

10. Цвынтарный В. Играем пальчиками и развиваем речь. – Спб.: Лань, 2006. – 262 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання здійснюється за методами оцінювання:

- усного контролю (фронтального та комбінованого опитування);
- письмового контролю (написання рефератів, конспектування літератури, виконання практичних завдань, ведення конспектів лекцій тощо);
- тестового контролю (комп'ютерні, уні, письмові тести);
- поточний, рубіжний та підсумковий контроль;
- модульний рейтинг, залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Засобами діагностики успішності навчання з дисципліни є:
завдання вхідного і поточного контролю, модульної контрольної роботи.

6. Структурно-логічна схема навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Зміст, структура та використання логопедичної ритміки в системі корекції тяжких порушень мовлення.	
Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки	
Тема 2. Система логоритмічного виховання	
Тема 3 Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки	
Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення Обстеження психомоторики осіб з мовленнєвими вадами	
Тема 5. Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми з ФФНМ	
Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подолання заїкання	
Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми із ЗНМ	
Тема 8. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання	

Модульна контрольна робота

ЗАЛІК

2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ „ЛОГОРИТМІКА З МЕТОДИКОЮ“

2.1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Рівень вищої освіти <u>перший(бакалаврський)</u> : перший(бакалаврський) другий (магістерський) третій (освітньо-науковий) Ступінь вищої освіти <u>бакалавр</u> бакалавр, магістр, доктор філософії	Нормативна (за вибором)	
Загальна кількість годин – 90	Назва галузі знань <u>01 Освіта</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1	Напрямок підготовки спеціальності	3-й	3-й
		Семестр	
		6 -й	6-й
		Лекції	
		14 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		22 год.	6 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		54 год.	180 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
		Модульні контрольні роботи	
		1	1
		Вид підсумкового контролю	
		Залік	Залік
		6 семестр	семестр
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 36 самостійної роботи студента – 54	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр		

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сформувати теоретичну та практичну основу фахової підготовки майбутніх логопедів, здатних професійно вирішувати завдання на логоритмічних заняттях.

2. ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. забезпечити знаннями про зміст і структуру логопедичної ритміки;
2. розкрити основи комплексної психолого-педагогічної роботи і медичних заходів щодо подолання вад мовлення засобами логоритміки;
3. ознайомити з методикою обстеження психомоторної та сенсорної функції осіб з порушеннями мовлення;
4. розглянути зі студентами основні напрямки корекційної роботи, особливості проведення логоритмічних занять в залежності від мовленнєвої вади, навчити розробляти програми, індивідуальні та групові заняття;
5. формувати творчий підхід у студентів до власної праці, навчити аналізувати, адаптовувати та впроваджувати нові методи логопедичної роботи;
6. навчити студентів розглядати взаємозв'язки з іншими дисциплінами, основою яких є психологія, медицина, педагогіка, зокрема, „Спеціальна методика розвитку мовлення“, „Логопсихологія“, „Методика логопедичної роботи з дітьми з психофізичними порушеннями“, „Корекція психічних процесів у дітей з ТПМ“, „Логопедія“.
7. сформувати у студентів необхідні уявлення про своєрідність і специфіку поєднання музики, ритму і рухів з метою корекції мовлення, а також використання музично-ритмічних знань для виховання і всебічного розвитку особистості.

3. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

3.1. Результати навчання. Після закінчення курсу студенти мають оволодіти відповідними знаннями з логоритміки з методикою викладання, мають застосовувати засвоєнні уміння і навички на практиці.

Знати: психофізіологічну структуру рухового акту; особливості розвитку моторики у осіб з різними вадами мовлення; методику проведення логоритмічних занять з дітьми та дорослими, які мають різні порушення мовленнєвого розвитку

Вміти: проводити діагностику рівня моторного розвитку осіб з мовленнєвою патологією; організовувати та проводити спостереження за особами з порушеннями мовлення; здійснювати розвиток, корекцію та відновлювання рухової функції в осіб з мовленнєвою патологією; методично правильно будувати заняття з логоритміки з логопатами різних вікових груп.

У даній програмі розглянуто принципові положення курсу і питання, які студенти мають засвоїти під час лекційних, практичних, лабораторних занять; запропонований список основних та додаткових наукових літературних джерел.

До методів організації навчально-пізнавальної діяльності включені лекційні, практичні, лабораторні заняття та самостійні і індивідуальні роботи студентів.

Лекційна робота з курсу „Логоритміка з методикою викладання“ є одним з основних методів навчання, який полягає в систематичному усному викладі викладачем навчального курсу. Закріплення пройденого матеріалу відбувається на практичних та лабораторних заняттях, які передбаченні навчальною програмою, їх виконують після вивчення теми чи розділу курсу. Практичні роботи мають важливе навчально-пізнавальне значення, сприяють формуванню вмінь і навичок необхідних для засвоєння отриманих знань. Лабораторні заняття дають змогу отримати теоретичні та практичні знання та вміння використати у роботі з особами з вадами мовлення. Вони включають в себе пояснення теоретичного матеріалу, виконання письмової практичної роботи та розробку і проведення логоритмічних занять.

Зміст практичних занять формує у студентів основні професійні уміння та знання про науково-теоретичні основи про предмет логопедичної ритміки: об'єкт, предмет, мету, завдання, принципи, методи, основні поняття, прийоми навчання у логопедичній ритміці; систему логоритмічного виховання, історію

музично-ритмічного і логоритмічного виховання, особливості та основні ланки логопедичної ритміки; зміст і структуру логопедичної ритміки: завдання та музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, підлітків і дорослих з мовленнєвою патологією; засоби логопедичної ритміки (ходьба і марширування в різних напрямках; вправи на розвиток дихання, голосом артикуляції; вправи, що регулюють м'язовий тонусу; вправи на активізацію уваги; рахункові вправи; мовленнєві вправи без музичного супроводу; вправи, що формують почуття музичного ритму або метр; вправи, що формують почуття музичного темпу; ритмічні вправи; спів; гра на музичних інструментах; музична самостійна діяльність; ігрова діяльність; вправи для розвитку творчої ініціативи; заключні вправи). Перевірка знань студентів включає в себе пояснення теоретичного лекційного матеріалу.

Зміст лабораторних занять формує у студентів основні професійні уміння та знання про напрямки та зміст методики викладання логопедичної ритміки: методика дослідження психомоторної функції, методика дослідження сенсорної функції; логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи і медичних заходів з подолання заїкання (порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей дошкільного, молодшого, середнього шкільного віку, у підлітків і дорослих із заїканням); методика організації логоритмічних занять в системі корекційної роботи з подолання дислалії, ринолалії, дизартрії, алалії, розладів голосу; методика проведення логоритмічних занять в реабілітаційних закладах для відновлення мовлення у хворих афазією; завдання та зміст роботи музичного керівника, підготовка та оформлення приміщення для занять.

Самостійна робота студентів з додатковою літературою передбачає: повторення важливих частин і розділів з дисципліни „Логоритміка з методикою викладання“; конспектування та узагальнення розділів; підготовка відповідей за основними запитаннями пройденого матеріалу, складання порівняльних характеристик, схем, таблиць, занять.

Індивідуальна робота передбачає написання реферату з наданої теми.

3.2. Методи викладання дисципліни:

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: словесні (лекція, розповідь, бесіда, пояснення, дискусія тощо); практичні (підготовка роздаткового та дидактичного матеріалів, моделювання тощо); лабораторні (обстеження психомоторної функції у дітей, підлітків та дорослих; планування, розробка та проведення занять з логоритміки для дітей, підлітків та дорослих тощо).

2. Методи стимулювання та мотивації навчальної діяльності (методи створення пізнавальних ситуацій, навчальної дискусії, використання життєвого досвіду).

3. Методи за характером пізнавальної діяльності, які використовуються під час теоретичної і практичної підготовки: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, пошуковий.

3.3. Методи оцінювання: метод усного контролю (фронтальне та комбіноване опитування); метод письмового контролю (написання рефератів, конспектування з додаткової літератури, виконання практичних завдань, ведення конспектів лекцій тощо); поточний, рубіжний та підсумковий контроль.

3.4. Форми підсумкового контролю: залік, модульний рейтинг.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. „Зміст, структура та використання логопедичної ритміки в системі корекції тяжких порушень мовлення“												
Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки	9	1	2	-	3	3	24	2	2	-	10	10
Тема 2. Система логоритмічного виховання	9	1	2	-	3	3	20			-	10	10
Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки	12	2	2	-	2	5	24	2	2	-	10	10
Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення	12	2	2	-	2	5	20			-	10	10
Тема 5. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з ФФНМ	12	2	2	-	2	5	20			-	10	10
Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подоланні заїкання	12	2	4	-	2	5	24	2	2	-	10	10
Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми із ЗНМ	12	2	4	-	2	5	20			-	20	20
Тема 8. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання	12	2	4	-	2	5	20			-	10	10
Разом за змістовим модулем 1	90	14	22	-	54		192	6	6	-	180	
Усього годин	90	14	22	-	54		192	6	6	-	180	

5. ПРОГРАМА ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

(зміст лекційного курсу)

№ з/п	Назва змістового модуля. Теми і підтеми	К-ть год.		Література	Наочні посібники, ТЗН
		Денна форма	Заочна форма		
1	<p>Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки</p> <p>1. Об'єкт, предмет, мета та завдання логопедичної ритміки</p> <p>2. Принципи і методи логопедичної ритміки</p> <p>3. Методи і прийоми навчання у логопедичній ритміці</p> <p>4. Основні поняття логопедичної ритміки</p>	1	2	<p><i>Основна :1,3</i></p> <p><i>Додаткова:2,3,4</i></p>	Схеми, таблиці, рисунки, відео
2	<p>Тема 2. Система логоритмічного виховання</p> <p>1. З історії музично-ритмічного і логоритмічного виховання</p> <p>2. Особливості та основні ланки логопедичної ритміки</p>	1		<p><i>Основна :1,2</i></p> <p><i>Додаткова: 3,4</i></p>	Схеми, таблиці, рисунки, відео
3	<p>Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки</p> <p>1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.</p> <p>2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих</p> <p>3. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки</p> <p>4. Ходьба і марширування в різних напрямках</p> <p>5. Вправи на розвиток дихання, голосом артикуляції</p> <p>6. Вправи, що регулюють м'язовий тонусу</p> <p>7. Вправи на активізацію уваги</p> <p>8. Рахункові вправи</p> <p>9. Мовленнєві вправи без музичного супроводу</p>	2	2	<p><i>Основна :1,3,6</i></p> <p><i>Додаткова:2,3,4</i></p>	Схеми, таблиці, рисунки, відео

	<p>10. Вправи, що формують почуття музичного ритму або метра</p> <p>11. Вправи, що формують почуття музичного темпу</p> <p>12. Ритмічні вправи</p> <p>13. Спів</p> <p>14. Гра на музичних інструментах</p> <p>15. Музична самостійна діяльність</p> <p>16. Ігрова діяльність</p> <p>17. Вправи для розвитку творчої ініціативи</p> <p>18. Заключні вправи</p>				
4	<p>Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення</p> <p>1. Методика дослідження психомоторної функції</p> <p>2. Методика дослідження сенсорної функції</p>	2		<p><i>Основна :1,3</i> <i>Додаткова:2,5,6</i></p>	<p>Дидактичні матеріали і ігри для обстеження розвитку у дітей базових психічних процесів і функцій.</p>
5	<p>Тема 5. Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми з ФФНМ</p> <p>1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольованої поведінки в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу</p> <p>2. Особливості використання логоритмічних музично ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу</p>	2		<p><i>Основна :1,5,6</i> <i>Додаткова:2,3,5,8</i></p>	<p>Таблиці,схеми, відео,методики</p>
6	<p>Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подолання заїкання</p> <p>1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.</p> <p>2. Порушення моторної,</p>	2	2	<p><i>Основна :1,2,4</i> <i>Додаткова:2,3,8</i></p>	<p>Таблиці,схеми, відео,методики</p>

	емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих із заїканням. 3. Зміст заняття з логопедичної ритміки з особами із заїканням. 4. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням в залежності від етапу корекційної роботи.				
7	Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми із ЗНМ 1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із ЗНМ 2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ	2		<i>Основна :1,2 Додаткова:2,3,5,6</i>	Таблиці,схеми, відео,методики
8	Тема 8. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання 1. Завдання і зміст роботи музичного керівника 2. Оформлення приміщення для занять з логоритміки	2		<i>Основна :1,3 Додаткова:2,3,4</i>	Таблиці,схеми, відео,методики

6. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва змістового модуля. Теми і підтеми	К-ть год.		Література	Наочні посібники, ТЗН
		Денна форма	Заочна форма		
1	Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки	2	2	<i>Основна :1,3 Додаткова:2,3,4</i>	Підручники, довідники, енциклопедії.
2	Тема 2. Система логоритмічного виховання	2		<i>Основна :1,2 Додаткова: 3,4</i>	Підручники, довідники, енциклопедії.
3	Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки	2	2	<i>Основна :1,3,6 Додаткова:2,3,4</i>	Підручники, довідники, енциклопедії.
4	Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення	2		<i>Основна :1,3 Додаткова:2,5,6</i>	Дидактичні матеріали і ігри для обстеження розвитку у дітей базових психічних процесів і функцій.
5	Тема 5. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з ФФНМ	4		<i>Основна :1,5,6 Додаткова:2,3,5,8</i>	Дидактичні матеріали і ігри для розвитку у дітей різних сторін мовлення і корекції звуковимови.
6	Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подоланні зайкання	2	2	<i>Основна :1,2,4 Додаткова:2,3,8</i>	Методичні розробки, завдання для підготовки дітей до плавного мовлення.
7	Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми із ЗНМ	4		<i>Основна :1,2 Додаткова:2,3,5,6</i>	Зразки перспективних планів та фронтальних занять
8	Тема 8. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання	4		<i>Основна :1,3 Додаткова:2,3,4</i>	Зразки перспективних планів та фронтальних занять
Всього годин:		22	6		

7. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва змістового модуля. Теми і підтеми	К-ть год.		Література	Форми контролю
		Денна форма	Заочна форма		
1	Тема 1. Предмет і завдання	2	10	<i>Основна :1,3</i>	

	<p>логопедичної ритміки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Об'єкт, предмет, мета та завдання логопедичної ритміки 2. Принципи і методи логопедичної ритміки 3. Методи і прийоми навчання у логопедичній ритміці 4. Основні поняття логопедичної ритміки <p>Завдання для самостійної роботи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Описати теоретичні питання логоритміки (об'єкт, предмет, мета та провідні завдання дисципліни). 2. Розкрити структурні елементи логоритміки. 3. Пояснити принципи логоритміки. 4. Провести загальну характеристику методів, прийомів логоритміки. 			<i>Додаткова: 2,3,4</i>	Співбесіда
2	<p>Тема 2. Система логоритмічного виховання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. З історії музично-ритмічного і логоритмічного виховання 2. Особливості та основні ланки логопедичної ритміки <p>Завдання для самостійної роботи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Провести аналіз накової літератури та розкрити послідовність формування та розвитку логопедичної ритміки. 2. Розкрити психофізіологічну структуру рухового акту. Етапи виконання довільного руху (теорія М.О.Бернштейна). 	2	10	<i>Основна : 1,2 Додаткова: 3,4</i>	Співбесіда
3	<p>Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією. 2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих 3. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки 4. Ходьба і марширування в різних напрямках 5. Вправи на розвиток дихання, голосом артикуляції 6. Вправи, що регулюють м'язовий тону 7. Вправи на активізацію уваги 8. Рахункові вправи 	6	10	<i>Основна : 1,3,6 Додаткова: 2,3,4</i>	Співбесіда, конспект

	<p>9. Мовленнєві вправи без музичного супроводу</p> <p>10. Вправи, що формують почуття музичного ритму або метра</p> <p>11. Вправи, що формують почуття музичного темпу</p> <p>12. Ритмічні вправи</p> <p>13. Спів</p> <p>14. Гра на музичних інструментах</p> <p>15. Музична самостійна діяльність</p> <p>16. Ігрова діяльність</p> <p>17. Вправи для розвитку творчої ініціативи</p> <p>18. Заключні вправи</p> <p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>1. Навести кілька зразків вправ до кожного з логоритмічних засобів.</p>				
4	<p>Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення</p> <p>1. Методика дослідження психомоторної функції</p> <p>2. Методика дослідження сенсорної функції</p> <p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>1. Підберіть 5-6 вправ для дослідження психомоторної функції</p> <p>2. Підберіть 5-6 вправ для дослідження сенсорної функції</p>	2	10	<p><i>Основна :1,3</i></p> <p><i>Додаткова:2,5,6</i></p>	Співбесіда, конспект
5	<p>Тема 5. Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми з ФФНМ</p> <p>1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольованої поведінки в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу</p> <p>2. Особливості використання логоритмічних музично ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу</p> <p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>1. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання дислалії.</p> <p>2. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання дизартрії.</p> <p>3. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання порушення голосу.</p> <p>4. Організація занять з логоритміки при дислалії, дизартрії та порушенні</p>	6	10	<p><i>Основна :1,5,6</i></p> <p><i>Додаткова:2,3,5,8</i></p>	Співбесіда, конспект

	голосу. 5.Особливості моторного розвитку при дизартрії. 6.Структура заняття з логоритміки при корекції дислалії. 7.Структура заняття з логоритміки при корекції дизартрії. 8.Структура заняття з логоритміки при корекції порушень голосу.				
6	Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подолання заїкання 1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку. 2. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих із заїканням. 3. Зміст заняття з логопедичної ритміки з особами із заїканням. 4. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням в залежності від етапу корекційної роботи. Завдання для самостійної роботи: 1. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкання 2.Організація занять з логоритміки при різних формах заїкання. 3.Особливості моторного розвитку при заїканні. 4.Структура заняття з логоритміки при корекції заїкання.	6	10	<i>Основна :1,2,4 Додаткова:2,3,8</i>	Співбесіда, конспект
7	Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми із ЗНМ 1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із ЗНМ 2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ Завдання для самостійної роботи: 1. Особливості організації логоритмічної роботи з дітьми із ЗНМ. 2.Організація занять з логоритміки при ЗНМ.	6	20	<i>Основна :1,2 Додаткова:2,3,5,6</i>	Співбесіда, конспект
8	Тема 8. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного	6	10	<i>Основна :1,3 Додаткова:2,3,4</i>	

виховання 1. Завдання і зміст роботи музичного керівника 2. Оформлення приміщення для занять з логоритміки				Співбесіда, конспект
Всього годин:	36	90		

9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

№ з/п	Назва змістового модуля. Теми і підтеми	К-ть год.		Література	Форми контролю
		Денна форма	Заочна форма		
1	<p>Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки</p> <p>1. Об'єкт, предмет, мета та завдання логопедичної ритміки</p> <p>2. Принципи і методи логопедичної ритміки</p> <p>3. Методи і прийоми навчання у логопедичній ритміці</p> <p>4. Основні поняття логопедичної ритміки</p> <p>Мета: Закріпити у студентів основні знання про принципи, методи, прийоми та поняття логоритміки.</p> <p>Завдання для індивідуальної роботи:</p> <p>1. Дайте визначення основним поняттям логоритміки.</p> <p>2. Охарактеризуйте принципи логопедичної ритміки.</p> <p>3. Поясніть значення методів і прийомів логопедичної ритміки.</p>	2	10	<p><i>Основна :1,3</i></p> <p><i>Додаткова:2,3,4</i></p>	Співбесіда
2	<p>Тема 2. Система логоритмічного виховання</p> <p>1. З історії музично-ритмічного і логоритмічного виховання</p> <p>2. Особливості та основні ланки логопедичної ритміки</p> <p>Мета: Сформувати у студентів розуміння і знання про історичний розвиток логоритміки</p> <p>Завдання для індивідуальної роботи:</p> <p>1. Підготувати реферат за визначеною темою „Система логоритмічного виховання“</p> <p>Орієнтовні теми рефератів:</p> <p>1. Загальні принципи музично-ритмічного виховання.</p> <p>2. Основні ланки системи логоритмічного впливу.</p>	2	10	<p><i>Основна :1,2</i></p> <p><i>Додаткова: 3,4</i></p>	Співбесіда

	<p>3. Музика і всебучний розвиток особистості.</p> <p>4. Значення музично-ритмічних занять у розвитку психомоторики дітей з мовленнєвими вадами.</p> <p>5. Кінезі терапія в системі подолання порушень мовлення у хворих з органічними ураженнями нервової системи.</p> <p>6. Особливості моторної та емоційно-вольової сфери у дітей з ФФНМ та ЗНМ.</p> <p>7. Система логоритмічної роботи під час подолання фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення.</p> <p>8. Структура рухового акту.</p> <p>9. Значення логоритміки в системі роботи з подолання вад мовлення дітей.</p> <p>10. Особливості проведення ігор та логоритмічних занять.</p> <p>11. Досвід логоритмічних пошуків 30-60-х років.</p> <p>12. Сучасні проблеми логоритміки.</p>				
3	<p>Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки</p> <p>1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.</p> <p>2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих</p> <p>3. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки</p> <p>4. Ходьба і марширування в різних напрямках</p> <p>5. Вправи на розвиток дихання, голосом артикуляції</p> <p>6. Вправи, що регулюють м'язовий тону</p> <p>7. Вправи на активізацію уваги</p> <p>8. Рахункові вправи</p> <p>9. Мовленнєві вправи без музичного супроводу</p> <p>10. Вправи, що формують почуття музичного ритму або метра</p> <p>11. Вправи, що формують почуття музичного темпу</p> <p>12. Ритмічні вправи</p> <p>13. Спів</p>	4	10	<p><i>Основна :1,3,6</i> <i>Додаткова:2,3,4</i></p>	Співбесіда, конспект

	<p>14. Гра на музичних інструментах 15. Музична самостійна діяльність 16. Ігрова діяльність 17. Вправи для розвитку творчої ініціативи 18. Заключні вправи</p> <p>Мета: Систематизувати знання студентів про засоби логопедичної ритміки. Завдання для індивідуальної роботи: 1. Навести кілька зразків вправ до кожного з логоритмічних засобів.</p>				
4	<p>Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення</p> <p>1. Методика дослідження психомоторної функції 2. Методика дослідження сенсорної функції</p> <p>Мета: Сформувати у студентів знання про особливості обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення Завдання для індивідуальної роботи: 1. Підберіть 5-6 вправ для дослідження психомоторної функції 2. Підберіть 5-6 вправ для дослідження сенсорної функції</p>	2	10	<p><i>Основна :1,5,6</i> <i>Додаткова:2,3,5,8</i></p>	Співбесіда, конспект
5	<p>Тема 5. Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми з ФФНМ</p> <p>1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольованої поведінки в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу 2. Особливості використання логоритмічних музично ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу</p> <p>Мета: Сформувати у студентів знання про особливості організації логоритмічної роботи при ФФНМ. Завдання для індивідуальної роботи: 1.Опишіть особливості організації логоритмічної роботи з подолання дислалії, дизартрії та порушення голосу. 2.Особливості організації занять з логоритміки при дислалії, дизартрії</p>	2	10	<p><i>Основна :1,5,6</i> <i>Додаткова:2,3,5,8</i></p>	Співбесіда, конспект

	та порушенні голосу. 3.Структура заняття з логоритміки при корекції дислалії, дизартрії, порушенні голосу. 4.Розробити заняття з логоритміки при корекції дислалії, дизартрії, порушенні голосу.				
6	<p>Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подолання заїкання</p> <p>1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.</p> <p>2. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих із заїканням.</p> <p>3. Зміст заняття з логопедичної ритміки з особами із заїканням.</p> <p>4. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням в залежності від етапу корекційної роботи.</p> <p>Мета: Сформувати у студентів знання про особливості організації логоритмічної роботи з корекції заїкання.</p> <p>Завдання для індивідуальної роботи:</p> <p>1. Опишіть особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкання</p> <p>2.Структура заняття з логоритміки при корекції заїкання.</p> <p>3.Розробити заняття з логоритміки при різних формах заїкання.</p>	2	10	<p><i>Основна :1,2,4</i> <i>Додаткова:2,3,8</i></p>	Співбесіда, конспект
7	<p>Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми із ЗНМ</p> <p>1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із ЗНМ</p> <p>2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ</p> <p>Мета: Сформувати у студентів знання про особливості організації логоритмічної роботи при ЗНМ.</p> <p>Завдання для індивідуальної роботи:</p> <p>1. Опишіть особливості організації логоритмічної роботи при ЗНМ</p>	2	20	<p><i>Основна :1,2</i> <i>Додаткова:2,3,5,6</i></p>	Співбесіда, конспект

	2.Структура заняття з логоритміки при ЗНМ				
8	Тема 8. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання 1. Завдання і зміст роботи музичного керівника 2. Оформлення приміщення для занять з логоритміки Мета: Сформувати у студентів знання про особливості організації логоритмічної роботи. Завдання для самостійної роботи: 1.Опишіть особливості організації логоритмічної роботи. 3.Особливості організація занять з логоритміки. 4.Структура заняття з логоритміки.	2	10	Основна :1,3 Додаткова:2,3,4	Співбесіда, конспект
Всього годин:		18	90		

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

- Метод усного контролю (фронтального та комбінованого опитування).
- Метод письмового контролю (написання рефератів, конспектування літератури, виконання практичних завдань, ведення конспектів лекцій тощо).
- Поточний, рубіжний та підсумковий контроль.

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний і модульний контроль (100 балів)			Сума
Змістовий модуль 1 (100 балів)			
Поточний контроль (76 балів)	Самостійна робота (12 балів)	Модульна контрольна робота (12 балів)	100 балів
12 балів	12 балів	12 балів	

Поточний контроль

Максимальний бал оцінки поточної успішності студентів на навчальних заняттях рівний 12 балів

Критерії оцінювання знань, умінь, навичок студентів на навчальних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання

Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, мовних фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.
	2	Студент не достатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, здатний виконати вправи і завдання за зразком; орієнтується в термінах, поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Студент розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацювати частину навчального матеріалу; виконує прості вправи і завдання за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними.
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати мовні явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом, послуговуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими поняттями, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; складати таблиці, схеми.
	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить лінгвістичні поняття, категорії; формулює правила; може самостійно опрацювати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати особливості мовних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні здобутки лінгвістичної науки; самостійно визначає мету власної діяльності; виконує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні мовні явища, процеси.
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні мовні явища, процеси.
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

Якщо студент не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив

оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, не виконав модульної контрольної роботи (МКР), завдання самостійної та індивідуальної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття студент має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні, семінарські, лабораторні, індивідуальні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Студенту, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів.

Студент, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з невідповідністю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, студент повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Самостійна робота (12 балів)

Контроль за самостійною роботою здійснює лектор на консультаціях. Студенти для виконання завдань самостійної роботи, зазвичай, заводять окремий зошит.

Модульна контрольна робота (12 балів)

Мета її написання – виявити рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок студентів з модуля "Клінічна діагностика порушень мовлення".

Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі. До її написання допускаються всі студенти. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється 0 балів.

Студенти, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал менший 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

У МКР входять 3 завдання: перше та друге теоретичні, третє – практичне. Перше завдання оцінюється – 3 бали, за друге – 5 балів, третє – 4 бали. Перевід умовних одиниць в оцінки проводиться за такою системою:

11-12 балів – "відмінно". Студент дав повну, розгорнуту, обґрунтовану відповідь на перше теоретичне запитання ККР, правильно виконав практичну частину завдань, допустив незначні неточності, які в цілому не впливають на розуміння ним навчального матеріалу і вміння ним оперувати.

9-10 балів – "добре". Студент дав відповідь на перше теоретичне запитання ККР, та при цьому воно має певні неточності, які не впливають на загальну структуру, але вказують на часткове нерозуміння матеріалу. Спостерігаються помилки під час розв'язання задач, та обчисленні виразів.

7-8 балів – "задовільно". Студент не правильно відповів на теоретичне запитання, допустив помилки при обчисленні виразу, та рішенні арифметичної задачі. Помилки вказують на часткове нерозуміння ним матеріалу.

5-6 балів – "незадовільно". Студент не зміг розкрити сутність теоретичного першого питання, при відповіді допускав грубі помилки, які вказують на нерозуміння структури вивчення матеріалу. Незроблена практична частина завдань.

1-4 балів – незадовільно з проведенням додаткової роботи. Жодної вірної відповіді. Незроблена практична частина завдань.

Рейтингова оцінка з кредитного модуля

Рейтингова оцінка з кредитного модуля – сумарна підсумкова оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння студентом певного кредитного модуля

(навчальної дисципліни) упродовж його вивчення.

Загальні критерії оцінювання навчального процесу

Поточний контроль	Самостійна робота	Модульна контрольна робота	Залік (сума балів)
76 балів	12 балів	12 балів	100 балів

Рейтингова оцінка в балах (r_k) знань, умінь і навичок студента на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля проводиться за наступною формулою:

$$r_k = (0,05 \times r^c_k + 0,4) \times r^`_k$$

де:

r^c_k – середня оцінка навчальної діяльності студента на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля, тобто частка від ділення суми всіх оцінок на їх кількість (беруться оцінки від 4 до 12);

$r^`_k$ – встановлений максимально можливий бал оцінювання результатів певної навчальної діяльності студента за результатами контрольного заходу поточного контролю з урахуванням її вагомості.

Отже, на навчальний (змістовий) модуль – I відведено 22 бали, 12 балів ($r^`_1$) дається на оцінювання результатів навчальної діяльності студентів на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля;

Наприклад: на навчальних заняттях студент отримав оцінки: 5, 9, 12, 11, 10. Середня оцінка навчальної діяльності студента на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (I змістового) модуля обчислюється так:

$$r^c_1 = \frac{5+9+12+11+10}{5} = \frac{47}{5} = 9,4$$

$$r^c_1 = 9,4$$

Рейтингова оцінка в балах (r_k) знань, умінь і навичок студента на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля у балах обчислюється:

$$r_1 = (0,05 \times 9,4 + 0,4) \times 12 = 10,44$$

Відповідно, з максимальних 30 можливих балів оцінювання результатів навчальної діяльності на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля студент набрав 10,44 бали (r_1).

Отже, рейтингова оцінка (**RD**) з кредитного модуля, атестація з якого передбачена у формі заліку, визначається як сума рейтингової оцінки поточної успішності студентів ($RP = r^c_1 + r^c_2 + r^c_3 + r^c_4 + r^c_{\text{мкр}}$) та рейтингової оцінки за результатами екзамену (**RE**).

$$RD = RP + RE, \text{ де } RP = \left(\sum_k^n r^c_k \right), \text{ а } RE = \left(\sum_k^n r^c_a \right).$$

Рейтингове оцінювання навчальних досягнень студентів з кредитного модуля

Рейтингова оцінка кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS		Відсоток	Оцінка за національною шкалою	Національна залікова оцінка
90-100	A	відмінно	10 %	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	25 %	добре	
75-81	C	добре	30 %		
67-74	D	задовільно	25 %	задовільно	
60-66	E	достатньо	10 %		
35-59	FX	незадовільно		не зараховано	не зараховано
1-34	F	незадовільно з проведенням додаткової роботи		не допущено	

Рейтингова оцінка у балах знань, умінь і навичок студента на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля обчислюється після проведення цих занять та ліквідації студентом поточної заборгованості, пов'язаної з пропусками занять, невідповідністю або недостатньою підготовленістю до них.

Рейтингове оцінювання знань, навчальних досягнень

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий	0-35	Студент не достатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.

	36-60	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Достатній	61-74	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати мовні явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом, послуговуватися додатковими джерелами.
Середній	75-89	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить лінгвістичні поняття, категорії; формулює правила; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий	90-100	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

12. ПРОГРАМА СЕМЕСТРОВОГО ЗАЛІКУ

Для складання заліку з навчальної дисципліни „Логоритміка з методикою викладання“ у студентів мають сформуватись основні знання спеціальної термінології, зміст, структуру і засоби логопедичної ритміки, особливості побудови та організації проведення логоритмічних занять з особами з вадами мовлення.

Після вивчення дисципліни студенти пишуть модульну контрольну роботу. Студент отримує залік з даної дисципліни за сумарним підсумком оцінок (за багатобальною шкалою рівня засвоєння студентом кредитного модуля у продовж його вивчення), що визначає рейтингову оцінку кредитного модуля, ECTS та оцінку за національною шкалою.

Теми що виносяться на залік:

Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки

Тема 2. Система логоритмічного виховання

Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки

Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення

Тема 5. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з ФФНМ

Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подоланні заїкання

Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми із ЗНМ

Тема 8. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання

13. МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Зміст теоретичної підготовки (конспект лекцій).
2. Зміст практичної підготовки (практичні, лабораторні заняття).
3. Методичні вказівки до практичних, лабораторних, індивідуальних занять студентів.
4. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів.
5. Методичні рекомендації до індивідуальної роботи студентів.
6. Завдання модульної контрольної роботи.
7. Методичні рекомендації до виконання та оформлення модульної контрольної роботи.
8. Глосарій термінів дисципліни „Логоритміка з методикою викладання“.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Белая А.Й. Подолання нерізко вираженого загального недорозвитку мовлення у молодших школярів (Методичні рекомендації для вчителів –логопедів). – Хмельницький: ТУП, 2001. – 100 с.
3. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
4. Власова Т.М., Пфафенродт А.Н. Фонетическая ритмика. – М.: ВЛАДОС, 2006. – 283 с.
5. Гринер В.А. Логопедическая ритмика для дошкольников. – М.: Айран-прес, 2008. – 259 с.
6. Ветлужна Н.А. Методика музыкального воспитания в детском саду. – М.: Академия, 2002. – 193 с.
7. Волкова Г.А. Игровая деятельность в устранении заикания у детей дошкольного возраста. – М.: Книга КО, 2003. – 284 с.

8. Заняття з логоритміки в групах для дітей із заїкуванням. Методичні рекомендації. /Під ред. А.В. Щолохової, Р.А. Юрової /. – К.: НМЦСО, 2000. – 129 с.
9. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.
10. Сосна В.Ю., Рабиен Э.М. Ритмическая гимнастика. – К.: Колибри, 2002. – 382 с.
11. Сторковская Л.В. Подвижные игры в терапии больных и ослабленных детей. – М.: АРТКИ, 2009. – 274 с.
12. Тарасун В.В. Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2004.–348 с.
13. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Спеціальний випуск – К.: Актуальна освіта, 2006. – 98с.
14. Цвынтарный В. Играем пальчиками и развиваем речь. – Спб.: Лань, 2006. – 262 с.

Додаткова

1. Алмазова Е.С. Логопедическая работа по восстановлению голоса у детей: практ. Пособие / Е.С. Алмазова; под общ. Ред. Г.В. Чиркиной. – 2-е изд., испр. – М.: Айрис-пресс, 2005. – 192с.
2. Артюх М.А. – Логопедична допомога дітям з фонетико-фонематичними вадами мови: Методичні рекомендації. Ч.П. Звуки “л” і “р”. – К.: ІЗМН, 2006. – 100с.
3. Бадалян Л.О. Детская неврология: Учеб. пособие. – М.: ООО “МЕДпресс”, 2008. – 576с.
4. Белякова Л.И., Дьякова Е.А. Заикание. Учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности “Логопедия” – М.: В.Секачѳв, 2008. – 304с.
5. Блінова Г.Й., Черпіта О.Р. Дидактичний матеріал для подолання дислексії у дітей. – К.: Радянська школа, 2004. – 128с.

6. Быстрова Г.А., Сизова Э.А., Шуйская Т.А. Логопедические игры и задания. – С.-Пб.: «Каро», 2000. – 96с.
7. Большакова С.Е. Речевые нарушения и их преодоление: Сборник упражнений. – М.: ТЦ Сфера, 2005. – 128с.
8. Винокур А.С. Подолання мовного недорозвинення у дітей молодшого шкільного віку. – К. Радянська школа, 2007. – 144 с.
9. Гуцал Л.Л. Миронова С.П. Теоретичні аспекти та методика подолання заїкання у молодших школярів: Навчально-методичний посібник. – Хмельницький: Поділля, 2001. – 91с.
10. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения: Сб. методических рекомендаций. – СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕС, 2001. – 240 с.
11. Ермакова И.И. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков: Кн. для логопеда / под ред. С.Л.Таптаповой. – М.: Просвещение, 2004. – 143с.
12. Ефименкова Л.Н. Коррекция звуков речи у детей: Кн. для логопеда. – М.: Просвещение, 2007. – 200с.
13. Ефименкова Л.Н. Коррекция устной и письменной речи учащихся начальных классов: Кн. для логопедов. – М.: Просвещение, 2001. – 224с.
14. Ефименкова Л.Н., Мисаренко Г.Г. Организация и методы коррекционной работы логопеда на школьном логопункте: Пособие для логопеда. – М.: Просвещение, 2001. – 239с.
15. Жукова Н.С. и др. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: Кн. для логопеда / Н.С.Жукова, Е.М.Мастюкова, Т.Б.Филичева. екатеринбург: Изд-во АРД ЛТД, 2008. – 320с.
16. Ипполитова А.Г. Открытая ринолалия: Учеб. пособие для студентов дефектол. фак. пед. ин-тов/Под ред. О.Н.Усановой. – М.: Просвещение, 2003. – 95с.
17. Козлова В.А., Максименко В.С. Навчально-методичний посібник: Фронтальна робота з усунення лексико-граматичного недорозвинення

мовлення у дошкільників (лексико-граматична ланка) – Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2005. – 91с.

18. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. – С-Пб.: Издательский дом "МіМ", 2007. – 286с.

19. Лалаева Р.И. Нарушения чтения и пути их коррекции у младших школьников: Учебное пособие. – СПб.: Союз, 2008. – 224с.

20. Левина Р.Е. Основы теории и практики логопедии. – М.: Просвещение, 2008. – 367с.

21. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.

22. Логопедия: Учебник для студентов дефектологических факультетов пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Гуманитар. Изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 704 с.

23. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 384с.

24. Малярчук А.Я., Урбанская Л.П., Белоусова Е.И. Методические рекомендации по организации логопедической работы с детьми, имеющими фонетико-фонематические нарушения речи. Часть I. Свистящие и шипящие звуки. – К. РУМК Министерство народного образования УССР, 2008. – 124 с.

25. Миронова С.А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях: Кн. для логопеда. – М.: Просвещение, 2001. – 208с.

26. Монакова С.М. Заикание. Устранение заикания и оздоровление по методу Григория Грабового. – СПб.: Издательство «ДИЛЯ», 2005. – 128 с.

27. Нарушения речи у дошкольников. Сост. Р.А.Белова-Давид. - М., Просвещение, 2002. – 232с.

28. Жукова Н.С. и др. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: Кн. для логопеда / Н.С.Жукова, Е.М.Мастюкова, Т.Б.Филичева. – Екатеринбург: Изд-во АРД ЛТД, 2008. – 320с.

29. Одинцова Т.С. Заикание у детей. Серия «Медицина для Вас». Ростов н/Д: Феникс, 2000. – 288с.

30. Поваляева М.А. Справочник логопеда. – Ростов-на Дону: «Феникс», 2001. – 448с.
31. Розвиток розуміння мови у молодших школярів з мовленнєвим недорозвиненням: Методичні рекомендації / Укл. В.В.Тарасун, М.В.Шевченко. – К.: РУМК, 2002. – 124с.
32. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – 2-е вид., доп. – К.: Освіта, 2002. – 176с.
33. Садовникова И.Н. Нарушения письменной речи и их преодоление у младших школьников: Учебное пособие. – М.: «Гуманит. изд. центр ВЛАДОС», 2007 – 256с.
34. Свиридов О.І. Анатомія людини: Підручник / за ред. І.І.Бобрика. – К.: Вища шк., 2001. – 399с.
35. Соботович Е. Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции: Навчально-методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – 204 с.
36. Спирина Л.Ф. Особенности речевого развития учащихся с тяжёлыми нарушениями речи (I-IV классы) – М.: Педагогика, 2000. –192с.
37. Селивёрстов В.И. Заикание у детей. – М.: ВЛАДОС, 2004 – 200с.
38. Семенович А.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте: Учеб. пособие для высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 232с.
39. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое сопровождение обучения. – М.: ТЦ Сфера, 2003. – 288с.
40. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Випуск 1. – К.: Актуальна освіта, 2006. – 168с.
41. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Випуск 2. – К.: Актуальна освіта, 2006. – 98с.
42. Филичева Т.Б., Чевелёва Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии. – М.: Просвещение, 1989. – 222с.
43. Хомская Е.Д. Нейропсихология: Учебник для вузов. 3-е изд. - Спб.: Питер, 2003. – 496с.

44. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение: Учеб. пособие для студентов дефектол. фак. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1988. – 207 с.
45. Цветкова Л.С. Методика нейропсихологической диагностики детей. Изд. 3-е, исправленное и дополненное. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 128 с.
46. Цветкова Л.С. Нейропсихология счёта, письма и чтения: нарушение и восстановление. – М.: Юристь, 2007. – 256с.
47. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЕКСМО-Пресс, В. Секачѳв, 2001. – 432с.
48. Ястребова А.В., Спирова Л.Ф., Бессонова Т.П. Учителю о детях с недостатками речи./Изд. 2-е – М.: АРКТИ, 2007. – 131с.

15. Інформаційні ресурси

(навчально-методичний комплекс або його елементи із зазначенням електронної адреси, корисні ресурси Інтернету із зазначенням адрес сайтів)

http://www.nbuv.gov.ua	Бібліотека ім. В.І.Вернадського
http://www.ukrcenter.com	Український центр
http://lib.meta.ua	Бібліотека
http://www.lib.ua-ru.net	Студентська електронна бібліотека
http://ulif.org.ua/ulp/index.php	Український лінгвістичний портал
http://www.ulif.org.ua/ulp/dict_all/	Словники України on-line
http://www.novamova.com.ua/	Освітньо-інформаційний Інтернет-проект української мови
http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm	Енциклопедія української мови
http://www.ussr.to/All/tishkovets/movva.html	Довідник з української мови
http://www.ussr.to/All/tishkovets/movva.html	Український тезаурус
library.iapm.edu.ua/metod/2328.pdf	Бібліотека МАУП

2.2. ЗМІСТ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ (КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ) ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки

План:

1. Об'єкт, предмет, мета та завдання логопедичної ритміки
2. Принципи і методи логопедичної ритміки
3. Методи і прийоми навчання у логопедичній ритміці
4. Основні поняття логопедичної ритміки

Наочність: схеми, таблиці, малюнки, відео.

Анотація: зміст лекцій навчальної дисципліни знайомить студентів з об'єктом, предметом, метою, принципами і методами, завданнями та основними поняттями логопедичної ритміки.

Перелік проблемних питань:

1. Принципи логопедичної ритміки.
2. Поняття логопедичної ритміки.
3. Спеціальні завдання логоритміки.

Перелік питань для самостійного опрацювання:

1. Як можна визначити логопедичну ритміку?
2. Які основні поняття логопедичної ритміки?
3. Фази онтогенезу моторної функції.
4. Рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів.
5. Науки біологічного та гуманітарного циклів з якими пов'язана логоритміка.

Фрма звіту: бесіда.

1. Об'єкт, предмет, мета та завдання логопедичної ритміки

Об'єктом логопедичної ритміки є структура мовленнєвого дефекту, немовленнєві психічні функції і порушення мовлення у осіб з мовленнєвою патологією.

Предметом – різноманітні порушення психомоторних, сенсорних функцій і системи рухів у поєднанні з музикою і словом.

Мета – подолання мовленнєвого порушення шляхом розвитку та корекції немовленнєвих і мовленнєвих психічних функцій і в кінцевому підсумку адаптація людини до умов зовнішнього і внутрішнього середовища.

Завдання логопедичної ритміки визначаються як оздоровчі, освітні (пізнавальні), виховні, корекційні.

2. Принципи і методи логопедичної ритміки

Логопедична ритміка будується на дидактичних і специфічних принципах. Вони пов'язані між собою і визначають єдність виховання, розвитку та корекції функціональних систем у осіб з мовленнєвими розладами.

Загальнодидактичні принципи: принцип систематичності; принцип свідомості і активності; принцип наочності; принцип доступності та індивідуалізації. Всі загальнодидактичні принципи можуть бути реалізовані лише за умови їх взаємозв'язку.

Специфічні принципи: принцип розвитку; принцип всебічного впливу; етіопатогенетичний принцип; принцип обліку симптоматики; принцип комплексності.

Методи логопедичної ритміки. Коло питань, які вивчає логопедична ритміка, досить широке. Тому при дослідженні застосовуються як педагогічні методи, так і методи, використовувані в суміжних науках – соціології, психології, фізіології та ін. У логопедичній ритміці використовуються методи аналізу та узагальнення літературних даних, педагогічного обстеження і експерименту. Факти при логоритмічних дослідженні можна зібрати і за допомогою соціологічних методів: інтерв'ювання, анкетування, аналізу взаємодії, рейтингу, самооцінки, парного порівняння.

Експериментальні методи дослідження. При природному експерименті заняття проводяться без відступів від звичайних занять логопедичною ритмікою. Лабораторний експеримент полягає у створенні штучної ситуації і усуненні

побічних впливів. Експерименти можуть проводитися з метою виявлення певних фактів або їх залежностей. Різновидом експериментального дослідження є тест – test-проба, випробування, дослідження. У логопедичній ритміці тести можна використовувати для порівняння результатів виконання рухових, мовно-рухових завдань за встановлений час (або без обмеження часу) особами з мовленнєвою патологією.

Математико-статистичні методи ґрунтуються в першу чергу на ранжируванні факторів, тобто розташуванні їх по порядку зростання (або зменшення) якої-небудь властивості, визначення їх відносної значущості.

3. Методи і прийоми навчання у логопедичній ритміці

У корекційному навчанні та вихованні на логоритмічних заняттях використовуються наочні, словесні і практичні методи.

Наочні методи забезпечують яскравість чуттєвого сприйняття і рухових відчуттів. Кожен метод має цілий комплекс різноманітних прийомів, які об'єднуються спільністю завдання і єдиним підходом до її вирішення. У процесі навчання руховим діям методичні прийоми відбираються з урахуванням ступеня засвоєння рухового матеріалу, загального розвитку дітей і дорослих, їх фізичного стану, вікових та типологічних особливостей.

Словесні методи звернені до свідомості того хто займається, вони допомагають усвідомлювати поставлене завдання і свідомо виконувати рухові вправи.

Практичні методи забезпечують дієву перевірку правильності сприйняття руху на власних м'язово-моторних відчуттях. Різновидами є ігровий і змагальний методи.

Прийоми, що відносяться до практичного методу, пов'язані з наочністю і словом. Педагог регламентує весь процес навчання відповідно до завдань, змістом, структурою заняття. Він демонструє вправи, окремі ролі в рухливих іграх, ролі ведучого; показує, хто краще і правильніше виконує завдання; виступає в ролі судді, капітана команди тощо.

Заняття проводиться фронтально, для вдосконалення знайомих рухів педагог ділить групу і пропонує діяти самостійно, стимулює до творчого пошуку.

4. Основні поняття логопедичної ритміки

Для розуміння сутності логопедичної ритміки необхідно пояснити, що таке рух, рухове уміння, руховий навик, психомоторний розвиток, ритм, ритміка, музичний ритм, музично-ритмічне почуття, музично-рухове виховання, рухливі ігри, кінезітерапія, лікувальна ритміка, логопедична ритміка.

Рух є основною біологічною властивістю живої матерії, він розвивається і вдосконалюється разом з еволюцією живої природи. Найвищої досконалості рух сягає у філогенезі людини, організм якого є саморегульованою підсистемою в системі „організм-середовище“. Рух – один з основних механізмів урівноваження в цій системі. Організм людини не просто врівноважується з середовищем, але активно пристосовується, адаптується, і в процесі цієї адаптації він, з одного боку, вдосконалюється структурно і функціонально, а з іншого – активно змінюється і пристосовується до середовища.

Рухове уміння визначається як ступінь оволодіння технікою дії, яка відрізняється підвищеною концентрацією уваги на складових частинах рухів і способи вирішення рухової задачі.

Руховий навик – ступінь оволодіння технікою дії, при якому управління рухами відбувається автоматично і дії відрізняються високою надійністю.

Психомоторний розвиток протікає в тісному зв'язку з моторним розвитком. Цей зв'язок сильний, а порушення психічного розвитку створює численні і різноманітні взаємозв'язки з руховими порушеннями, що вказує на те, що „психомоторний розвиток“ використовується у відношенні як норми, так і патології.

Кожен рух відбувається у певному ритмі. Поняття ритм має широке значення і застосовується відносно до вірша, прози, серця, дихання, природи, роботи тощо.

У педагогічному аспекті ритміка (грец. Rhythmikos – що відноситься до ритму, рівномірний, розмірений) – це система фізичних вправ, побудована на взаємозв'язку рухів з музикою. Ритміка є складовою частиною фізичного і художнього виховання, особливо в дитячому віці. Вона сприяє гармонійному фізичному розвитку дітей, розвитку музичного слуху, музичної пам'яті, виразності рухів; знайомить дітей з музикою, танцями, піснями, вчить в русі виражати характер і темп музичного твору тощо.

Музичний ритм є вираженням певного емоційного змісту і має моторну, емоційну природу. Без музики почуття музичного ритму не може ні пробудитися, ні розвинути.

З поняттям музичного ритму пов'язано поняття ритмічного почуття, так званого музично-ритмічного, яке характеризується як здатність активно переживати (відтворювати рухи) музику і тонко відчувати емоційну виразність тимчасового ходу музичного руху.

На основі розвитку музично-ритмічного почуття будується музично-ритмічне виховання, що сприяє формуванню особистості шляхом впливу на неї музики і ритму.

Кінезітерапія відноситься до групи неспецифічно діючих терапевтичних факторів. Різні форми і засоби рухів змінюють загальну реактивність організму, підвищують його неспецифічну стійкість, руйнують патологічні динамічні стереотипи, що виникають в результаті хвороби, і створюють нові, що забезпечують необхідну адаптацію.

Частиною кінезітерапії є лікувальна ритміка. Її завдання полягає в тому, щоб за допомогою системи фізичних вправ під музику розвинути почуття ритму і використовувати його в лікувально-корекційних цілях. Складовою ланкою її є логопедична ритміка. Логоритміка, незважаючи на свою організовану систему, є лише доповненням до системи логопедичних занять, оскільки логоритмічні вправи завжди підпорядковані цілям логопедії.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.

2. Волкова Г.А. Логопедическая ритміка. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.

Питання для самоконтролю.

1. Дайте визначення логопедичної ритміки?
2. Які основні поняття логопедичної ритміки?
3. З яких фаз складається онтогенез моторної функції?
4. Які рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів?
5. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?
6. Назвіть методи дослідження логоритміки. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей у осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Тема 2. Система логоритмічного виховання

План:

1. З історії музично-ритмічного і логоритмічного виховання
2. Особливості та основні ланки логопедичної ритміки

Наочність: схеми, таблиці, малюнки, відео.

Анотація: зміст лекцій навчальної дисципліни знайомить студентів з історичним розвитком музично-ритмічного і логоритмічного виховання, особливостями та основними ланками логопедичної ритміки.

Перелік проблемних питань:

1. Особливості розвитку логопедичної ритміки в 30-60-х роках.
2. Основні ланки логопедичної ритміки.

Перелік питань для самостійного опрацювання:

1. Роль ритмічної гімнастики у становленні системи логоритмічного виховання.
2. Роль основних ланок логоритміки в корекційно-виховному процесі.

Форма звіту: бесіда.

1. З історії музично-ритмічного і логоритмічного виховання

На початку ХХ ст. у багатьох країнах Європи одержала поширення система ритмічного виховання. Вона стала відома під назвою „метод ритмічної гімнастики“. Її творцем був швейцарський педагог-музикант Еміль Жак-Далькроз (1865-1950).

Е. Жак-Далькроз в юності захоплювався театром, закінчив спочатку Паризьку, потім Віденську консерваторію. Теорію композиції вивчав у А. Брукнера, Л. Деліба, С. Франка. Він автор безлічі пісень для дітей, популярних у Франції та Швейцарії. Ораторії Е.Жак-Далькроза для змішаного хору, солістів та дитячих ритмічних груп прикрашали весняні святкування у Швейцарії.

У 1909 р Е. Жак-Далькроз прийняв запрошення братів Вольфа і Гаральда Дорн і переїхав до Німеччини. В.Дорн запропонував Е. Жак-Далькрозу очолити Інститут музики і ритму, який будувався в Хеллерау, невеликому німецькому робочому селищі поблизу Дрездена. Будівля була побудована за проектом архітектора Г. Тессенова і при найближчій участі художника А. Зальцмана. З їх допомогою в інституті побудували зал для урочистих ритмічних ігор. Свято ритмічних ігор у Хеллерау намічалось провести влітку 1912 і в щорічнику інституту „Ритм“ за 1912 рік читачам пропонувалася програма свята. У російському виданні „Ритм“ в передмові, написаному видавцем А. Боровським, повідомлялося, що „в кінці червня – початку липня (нов. Ст.) організовується перше свято ритмічних ігор ... Фахівці багато чекають від свята в плані назрілої реформи сценічного мистецтва“.

У 1912 р в Росії приїхав Е. Жак-Далькроз. Його перший урок з ритмічної гімнастики був продемонстрований в особняку князя Гагаріна. Другий виступ відбувся в художньому театрі. Е. Жак-Далькроз в цей період захоплювався пластично-експресивними вправами. Метою яких була виразна передача в русі змісту музики, то представляли собою вільні імпровізації на тему твору, то заздалегідь відпрацьовувалися у вигляді пластико-ритмічних етюдів. Розвиваючи фантазію учнів, вони привчали уважно вслухатися в музичний твір.

У 50-60-ті роки систему музично-ритмічного виховання, стосовно дошкільного віку, розробляли Н.А. Вербугіна (1958), А.В. Кенеман (1960) та їх учні: М.Л. Палавандішвілі, А.Н. Зіміна. У розробці змісту ритміки брали участь Т.С. Бабаджан, Ю.А. Двоскіна, Н.А. Метлов, М.А. Румер. Дещо пізніше в роботі взяли участь А.Н. Заколпська, Є.І. Іова, І.В.Слеповіч, Є.М. Соковніна, С.Г. Товбін та ін.

2. Особливості та основні ланки логопедичної ритміки

Логопедична ритміка є одним з розділів логопедії та корекційної педагогіки.

Великий внесок у вдосконалення логоритмічного виховання людей з розладами мовлення внесло всебічне вивчення дітей з атиповим розвитком, їх компенсаторних процесів, а також різні реабілітаційні методики.

Логопедична ритміка, вивчаючи закономірності розвитку, виховання, а також порушення немовних психічних функцій у синдромі тієї чи іншої мовної патології, узагальнюючи експериментальні дані і практичний досвід, визначає завдання логоритмічного виховання, розкриває їх сутність, висуває доцільні засоби, методи і форми організації логоритмічних занять.

Найважливішим завданням логопедичної ритміки як однієї з ланок логопедичної корекції, є формування та розвиток у людей з мовленнєвою патологією сенсорних і рухових здібностей як основи виховання, перевиховання мовлення і усунення мовленнєвих порушень.

Результати наукових досліджень дозволяють більш повно враховувати психофізіологічні особливості людей різного віку, які мають порушення мовлення: можливості працездатності, реабілітаційний руховий потенціал, ступінь стомлюваності, інтереси і потреби, рівень мовленнєвого спілкування, форми наочно-дійового, наочно-образного і логічного мислення, своєрідність переважаючого виду діяльності тощо. Відповідно до цього логопедична ритміка розробляє зміст логоритмічного виховання в комплексі з мовленнєвими корекційними методиками та лікувально-оздоровчими заходами.

У всіх формах організації логоритмічних занять увагу логопеда і музичного керівника направляється на всебічний розвиток дитини, на усунення порушень в руховій і сенсорній сферах, на розвиток або відновлення мовлення. Звертається увага на оволодіння дорослими і дітьми руховими навичками, на вміння орієнтуватися в навколишньому, на розуміння сенсу запропонованих завдань, на здатність активно долати труднощі, виявляти у своїй діяльності прагнення до творчості.

Логопедична ритміка розвивається і збагачується новими знаннями в результаті дослідження різних функціональних систем людей з мовленнєвою патологією, їх становлення в онтогенезі і розвиток при тому чи іншому порушенні.

Таким чином, логопедична ритміка, позначаючи закономірності формування і порушення сенсорних і рухових систем людини, їх зв'язків з розвитком та порушеннями інших психічних функцій і процесів, сприяє вдосконаленню всієї корекційно-виховної та логовідновлювальної роботи з людьми, страждаючими розладами мовлення.

Особливості логопедичної ритміки:

1) сприятливі умови для тренування процесу гальмування або збудження у осіб з мовленнєвою патологією, у яких порушені рівновага діяльності нервової системи і процеси центральної нервової системи;

2) сприятливий вплив на хворих за рахунок точного дозування подразників: темпу, ритму, динаміки музики і слова. Музика і словесні інструкції викликають у хворих диференційовані за часом, силою і формою рухові реакції. Музика і слово допомагають або активно реалізувати рух, або загальмувати моторну реакцію;

3) можливість виявити індивідуальний ритм людини і ритм колективу, дозволяє у всьому різноманітті міміка-рухових проявів, встановити відповідність ритму індивіда оптимальному біологічному ритму людей його статі і віку;

4) упорядкування та удосконалення протікання рухових, ритмічних процесів у людини, розвиває здатність до зосередження. Робота в групі (колективі)

сприятливо впливає на слабкого, наслідування іншим допомагає йому виконувати ритмічні вправи;

5) відповідність вимогам кожної реабілітаційної або розвиваючої методики і згідно їй змінює зміст і творчий підхід;

б) можливість враховувати особливості віку дітей і дорослих з точки зору усвідомлення вправ, якщо більшість завдань діти виконують за наслідуванням, а дорослі закріплюють навик усвідомлено.

У логоритмічному вихованні можна виділити дві основні ланки: розвиток, виховання і корекція немовленнєвих процесів у людей з мовленнєвою патологією: слухової уваги, слухової пам'яті, оптико-просторових уявлень, зорового орієнтування на співрозмовника, координації рухів, почуття темпу і ритму, виховання і перевиховання особистості; розвиток мовлення і корекція мовленнєвих порушень: виховання темпу і ритму, дихання і вимови, орального праксису, просодії, фонематичного слуху тощо, мовленнєвих порушень, залежно від етіології, механізмів, симптоматики і методики усунення.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.

Питання для самоконтролю.

1. В чому сутність методу Е. Жак-Далькроза?
2. Яка роль ритмічної гімнастики в становленні системи логоритмічного виховання?
3. Назвіть особливості логоритміки.
4. Яка роль основних ланок логоритміки в корекційно-виховному процесі?

Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки

План:

1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.
2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих
3. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки
4. Ходьба і марширування в різних напрямках
5. Вправи на розвиток дихання, голосом артикуляції
6. Вправи, що регулюють м'язовий тонусу
7. Вправи на активізацію уваги
8. Рахункові вправи
9. Мовленнєві вправи без музичного супроводу
10. Вправи, що формують почуття музичного ритму або метра
11. Вправи, що формують почуття музичного темпу
12. Ритмічні вправи
13. Спів
14. Гра на музичних інструментах
15. Музична самостійна діяльність
16. Ігрова діяльність
17. Вправи для розвитку творчої ініціативи
18. Заключні вправи

Наочність: схеми, таблиці, малюнки, відео.

Анотація: зміст лекцій навчальної дисципліни знайомить студентів з змістом, структурою логопедичної ритміки та розкриває засоби логоритмічного виховання.

Перелік проблемних питань:

1. Роль руху в розвитку мовлення і загально-рухової функції людини.
2. Значення музично-ритмічного впливу на дітей, підлітків, дорослих.

Перелік питань для самостійного опрацювання:

1. Особливості розв'язання завдань музично-ритмічного сприймання в роботі зі школярами, підлітками і дорослими.

2. Засоби логопедичної ритміки у роботі з дітьми.

Форма звіту: бесіда.

1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.

На значення музики в естетичному, моральному вихованні дітей раннього віку вказував В.М. Бехтерев. Він підкреслював важливість виховання в ранньому віці, так як перші кроки дитини, що розвивається найбільш важкі і в той же час найбільш важливі. Те, що набувається рано, утримується міцніше, ніж придбане пізніше, яке швидше втрачається при розпаді або порушенні нервово-психічної діяльності. В.М. Бехтерев підкреслював значимість поступового розвитку музикальності у дитини шляхом прослуховування музичних п'єс, відповідних слуху дитини, з обов'язковим зосередженням її на музиці. Діти реагують на музику, звуки пісні задовго до розвитку експресивного мовлення. Тут грає роль не слово, а відомий ритм. З віком на дитину починає діяти та чи інша зміна висоти тону, на одні мелодії дитина реагує зосередженням і заспокоєнням, а на інші – плачем. Ще пізніше починає впливати тембр, або музичне забарвлення, так як в цей же час дитина вже розрізняє тон мовлення. Але керуватися одним зосередженням дитини на музичні п'єси недостатньо.

Школярі, підлітки та дорослі з мовленнєвою патологією до моменту звернення за логопедичною допомогою володіють в тій чи іншій мірі музичною культурою і здатністю передавати за допомогою рухів характер музики (хоча б у загальних рисах: руху різних танців – польки, вальсу, танго, твісту тощо). Тому на логоритмічних заняттях після показу і пояснень педагога вони здатні слухове сприйняття музики перевести у фізичні дії – пройти під музику, прискорюючи сповільнюючи крок, залежно від мінливого темпу музичного супроводу. Ці особи володіють достатньою мірою своїм тілом, вони можуть хлопками, кроками відтворити більш-менш точно ритмічний малюнок п'єси, що виконується на роялі. Можуть виявитися недоліки володіння тілом: скутість рухів, надмірне напруження або млявість і невміння регулювати моторним апаратом. Люди з

досить чутким слухом, гнучким руховим апаратом, з творчими здібностями і деякої артистичністю можуть виконувати більш складні рухи (наприклад з м'ячем) під музику, яка відрізняється зміною темпів, метра і динамічних відтінків.

2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих

Музично-ритмічне і логоритмічне виховання спрямоване на вирішення оздоровчих, освітніх, естетичних, виховних, корекційних завдань.

Рішення оздоровчих завдань обумовлено тими відхиленнями або вадами у фізичному стані дітей з мовленнєвою патологією, які або є сприятливими факторами у виникненні мовленнєвого порушення, чи ускладнюються у зв'язку з ним. Особливу увагу на логоритмічних заняттях слід звернути на оздоровлення дітей з різними формами ринолалії (діти з симптомокомплексом відкритої ринолалії), з дизартрією, алалією, заїканням, з функціональною дислалією

Освітні завдання вирішуються з урахуванням провідної діяльності дитини і програми виховання і навчання дітей у дитячому садку чи іншій спеціальній мовленнєвій установі. Багатий матеріал для вирішення цих завдань міститься в розділах програми з розвитку мовлення, ознайомлення з навколишньою природою, ігрової діяльності.

Естетичні завдання також вирішуються в рамках програми виховання дітей дошкільного віку. Вони диференціюються залежно від віку дитини, оскільки сприйняття і розуміння музики в 3 роки інше, ніж в 7 років. Відповідно віку підбирається для занять музичний і логоритмічний матеріал.

Рішення естетичних завдань на заняттях з пацієнтами припускає збагачення, вдосконалення естетичного вигляду і кредо людини або їх зміна, якщо це необхідно, після спільного обговорення проблеми логопедом і дорослими, що займаються. В даному випадку формування або подальше збагачення естетичного смаку пацієнта залежить не тільки від логопеда, його ерудиції, знань, а й від самого пацієнта: яка музика ближча його духовному

світу, яка музика вселяє в нього впевненість і т.д. Підбір музичних творів для занять здійснюється спільними зусиллями логопеда і пацієнта.

Диференційовано вирішуються виховні завдання при роботі зі школярами, підлітками і дорослими. Відносно зі школярами виховання здійснюється в рамках логопедичного уроку, на основі шкільної програми і підкріплюється єдністю вимог на заняттях з логоритміки і в мікросоціальному середовищі. Відносно підлітка і дорослого виховання базується на врахуванні характеру, освіти, інтелектуальних можливостей, спеціальності, схильностей, інтересів. Побудова і зміст логоритмічних занять лише тоді досягають ефекту, коли вони спрямовані на певний контингент осіб.

3. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки

Засобами логопедичної ритміки є: ходьба і марширування в різних напрямках; вправи на розвиток дихання, голосу і артикуляції; вправи, що регулюють м'язовий тонус; вправи, що активізують увагу; рахункові вправи; мовленнєві вправи без музичного супроводу; вправи, що формують почуття музичного розміру або метра; вправи, що формують почуття музичного темпу; ритмічні вправи; спів; вправи гри на музичних інструментах; самостійна музична діяльність людей з мовленнєвими порушеннями; ігрова діяльність; вправи для розвитку творчої ініціативи; заключні вправи. Логоритмічні засоби набувають своїх специфічних особливостей у музичному вихованні, але в основному вони розглядаються як лікувально-педагогічний метод в нервово-психіатричних і логопедичних установах. Основний принцип побудови всіх перерахованих видів роботи – тісний зв'язок руху з музикою. Музика, з її величезним емоційним впливом, багатством виразних засобів, дозволяє нескінченно урізноманітнити прийоми руху і характер вправ.

Наступний принцип використання логоритмічних засобів передбачає обов'язкове включення в них мовннєвого матеріалу. Слово може бути введено в найрізноманітніших формах: це тексти пісень, хороводів, драматизації зі співом, інсценування на задану тему, команди ведучого у рухливих іграх, вказівки

ведучого (режисера) сценарію і т.п. Введення слова дозволяє створювати цілий ряд вправ, побудованих не так на музичному ритмі, а на віршованому, який сприяє ритмічності рухів.

Засоби логопедичної ритміки можна представити як систему, що поступово ускладнює ритмічні, логоритмічні та музично-ритмічні вправи і завдання, що лежать в основі самостійної рухової, музичної і мовленнєвої діяльності людей з мовленнєвою патологією.

4. Ходьба і марширування в різних напрямках

Це засіб логопедичної ритміки В.А. Гринер називає „вступними вправами“. Вони повинні навчити дітей первинним навикам ходьби по колу поодиноці, парами і групою, обходити різні предмети, не стикатися під час зустрічної ходьби, дотримуватися заданого напрямку, рухатися по орієнтирах, дотримуватися однакової відстані між ідучими, а також будувати шеренги, лінійки, колони і т.п. Дитина вчиться орієнтуванню в просторі і колективі, в право-лівосторонньому напрямку руху, в поворотах, в маршируванні спиною назад, лицем до центру і т.п. Просторова характеристика руху включає вихідне положення, положення тіла і його частин у русі, траєкторію руху.

З самого початку занять ввідні вправи дають установку на різноманітний темп руху й мовлення, тому слід спрямовувати увагу дітей (дорослих) на керівну роль музики.

Ходьба включається в кожне заняття. Вона є природним видом руху і разом з тим досить складним з координації. У дітей з порушеннями мовлення, особливо в молодшому віці (до 4-5 років), відзначається іноді відставання в координації рухів під час ходьби. Вони широко розставляють ноги, човгають ними, спостерігається нестійкість в ходьбі, сповільненість рухів. Педагог з перших занять починає формувати у дітей стійкість, вміння ставити ноги ближче до середньої лінії, зменшуючи тим самим бічні розгойдування, піднімати ноги при ходьбі. Для цього використовуються вправи з переступанням через предмети: палиці, канат, кубики, рейки сходи, покладені на підлогу, і т.п.

Тренування стійкості дозволяє більш направлено виховувати орієнтування в ходьбі між предметами, що необхідно в практичному житті

5. Вправи на розвиток дихання, голосом артикуляції

Вправи проводяться в повній відповідності з етапами і завданнями логопедичної роботи. У більшій кількості вони включаються в заняття, що проводяться на початку корекційного курсу. По мірі успішного усунення мовленнєвого порушення, кількість їх в середині і наприкінці корекційного курсу скорочується, але не виключається, оскільки у використанні логоритмічного і логопедичного матеріалу повинна бути взаємозаміна.

Мета вправ – сприяти нормалізації діяльності периферичних відділів мовленнєвого апарату.

Вправи на розвиток дихання допомагають виробити правильне діафрагмальне дихання, тривалість видиху, його сили і поступовості. Їх можна поєднувати з рухами рук (вгору-вниз, вгору-в сторони, вгору - на пояс, вгору - на голову і т.д.), тулуба (вправо - вліво, нахили вперед, кругові обертання), голови (до плеча, на грудях, кругові повороти). Наприклад, піднятися на носки, руки витягнути вгору - вдих, опуститися на повну ступню, руки на пояс - видих. Поворот тулуба вправо, руки на рівні плечей також відводяться вправо - вдих, повернення у вихідне положення: тулуб - прямо, руки опущені вниз - видих. Підняти голову вгору - вдих, опустити повільно на груди - видих.

У вправах на розвиток дихання включається мовленнєвий матеріал, що вимовляється на видиху. Наприклад, піднятися на носки, руки потягнути вгору - вдих, опускаючись на повну ступню і ставлячи руки на поясі тривало тягнути спочатку глухий звук [«с»] (або [« ф »], [« х »]), потім голосні звуки ізольовано і в різних поєднаннях, потім голосні в поєднанні з приголосними звуками. Далі -j на видиху - вимовляти слова з відкритими складами, закритими, дво-, трискладові; фрази, що складаються з 3-4-5 слів. Подовження фрази вимагає більш тривалого видиху.

Робота над голосом починається з вимови на виході голосних і приголосних звуків. Вправи проводяться з музичним супроводом і без нього. Голосні проспівуються зі змінами у висоті голосу. Якщо ця вправа відразу не виходить, можна використовувати «муркотіння» або «гудіння» (як звуконаслідування кішці, гудка пароплава), щоб домогтися зміни у висоті голосу. Сила голосу виховується при проголошенні голосних більш гучним або більш тихим голосом, з відповідним посиленням або ослабленням музичного акомпонементу. Загальна тривалість звучання голосу залежить від тривалості видиху. Для виховання виразності голосу корисна мелодекламація: читання віршів (а для дорослих і прозових текстів) в питальній, окликній, спонукальній та іншими інтонаціями під відповідну музику.

6. Вправи, що регулюють м'язовий тонусу

Ці вправи дозволяють тим хто займається опанувати своїми м'язами, навчитися керувати своїми рухами. У зміст цього розділу входить засвоєння понять «сильно», «слабко» як понять щодо більшої або меншої сили м'язового напруження. Дошкільнята і молодші школярі знайомляться з гучним і тихим звучанням музичного інструменту спочатку в положенні стоячи або сидячи біля нього і виконують м'які рухи прапорцями вниз - на тихе звучання і більш сильні помаху прапорцями над собою - при гучному звучанні. Замість прапорців можна використовувати барабан, бубон, обруч, стрічку. Потім вправу ускладнюються. Діти виконують завдання з предметами в процесі ходьби, бігу, підскоків. Наприклад, при сильному звучанні інструменту діти йдуть по колу, розмахуючи прапорцями, при тихому - зупиняються, ховають їх за спину.

Різне звучання можна позначити і кроками: на гучне звучання діти йдуть на повних ступнях, на тихе - на носках. Нарешті, пропонується одне звучання для ніг, інше - для рук, пов'язане зі зміною сили звучання. Даються вправи з різними побудовами. Це привчає дітей працювати в колективі.

7. Вправи на активізацію уваги

Цими вправами виховується швидка і точна реакція на зорові і слухові подразники, розвиваються всі види пам'яті: зорова, слухова, моторна. Люди, що займаються вчаться зосереджуватися і проявляти вольові зусилля. Організуючи рухову сферу, ми сформуємо певні стани, які полягають в установці, тобто в готовності діяти певним чином в певному напрямку. Виховання такої готовності сприяє і вихованню увагу: її стійкість, спостережливість, переключення, розподіл, вміння відтворювати заданий ряд послідовних дій, здатності переключатися з одного руху на інший, утримувати в пам'яті послідовний ряд рухів.

Вихованню уваги сприяють також сигнали: слово, музика, жест. Особливо широко використовується музика. Зміна музичних відрізків, темпів, ритмів, контрастність регістрів, характер і сила звуку, форма музичного твору дозволяють регулювати зміну рухів, складових вправи, і привертати увагу займаються до мінливих музиці, а значить - і руху.

На логоритмічних занятті проводиться звичайно одна вправа на активізацію уваги. Тому педагог повинен вибрати таке рухливе завдання, яке було б пов'язано з бігом або маршируванням, або завдання статичного характеру. Цей вибір залежить від психомоторної напруги попереднього і наступної вправи за схемою заняття.

8. Рахункові вправи

Ці вправи використовуються на логоритмічних заняттях для організації поведінки дітей і дорослих при виконанні завдань, особливо складних побудов, серій рухів.

На початку корекційного курсу рахункові вправи включаються в організаційний момент: черговий каже, скільки дітей (дорослих) прийшло на заняття. Потім займаються перераховуючи-ються по порядку, розраховуються на перший і другий, перший, другий і третій і т.д., залежно від мети вправи.

Рахунок допомагає дітям правильно встати парами, побудуватися в дві колони, у дві шеренги, встати по троє, четверо і т.д.

Рахункові вправи включаються в зарядку. Наприклад, черговий дає завдання: на рахунок «раз» - підняти руки вгору («сніп»), на рахунок «два» - руки в сторони («ялінка»), на рахунок «три» - присісти («пеньок»). Причому черговий говорить або цифри, або слова, що позначають різні рухи.

Рахункові вправи проводяться і у віршованій формі як сигнал для виконання чергового вправи. Наприклад: «Раз - дрова, два - дрова, розколовся стовбур ледь! Бух - дрова, бах - дрова, от уже полінци »- у вправі, що імітує рубку дров. Або: «... Танець закінчується, гуртки збираються. Хлопчики - до Олени, дівчатка - до Катюші. Один два три!"

9. Мовленнєві вправи без музичного супроводу

Ці вправи, вперше запропоновані для роботи з заїкатися В.А. Гринер, становлять інтерес для логопеда, не володіє музичним інструментом. Такі завдання можна використовувати при проведенні ранкової зарядки або фізкультхвилинки під час логопедичних занять, з промовляння віршованих рядків як з рухами, так і без них. Рухи не повинні бути механічними. Віршований матеріал повинен мати:

1) різну корекційну спрямованість: для нормалізації темпу і ритму заїкуватих; для розвитку словника (дієслівного, іменного) у дітей із загальним недорозвиненням мови; для автоматизації звуковимови у дітей з дизартрією і т.д .;

2) певний динамічний розмір, щоб можна було співвіднести рухи руками, ногами, тулубом з ритмом мови;

3) середню довжину рядка, оскільки для довгого рядка важко підібрати відповідний рух;

4) насиченість дієслівної лексики, щоб проілюструвати руху;

5) сюжетну лінію або дійова особа, щоб виключити механічні рухи і виховувати логічний зв'язок між текстом і рухом.

6) Крім того, вірші слід підбирати, враховуючи вік, мовні і рухові можливості займаються.

10. Вправи, що формують почуття музичного ритму або метра

Музичний метр являє собою систему співвідношень акцентів, ця система визначається кількістю метричних рівнів і конкретним малюнком в метричному відношенні тимчасових часток. Зміна метра призводить до пересування акценту. Дітям (дорослим) необхідно дати початкове поняття про акцент як ударний момент у звучанні. Вони повинні навчитися прислухатися і розрізнити окремі ударні моменти на тлі звучання рівної сили, а потім давати на них відповідну реакцію умовних рухів.

Спочатку проводиться спеціальна робота над несподіваним акцентом, потім над метричним (рівномірно повторюваним) і перехідним. Після первісного засвоєння цих понять заняття проводяться так само, як і заняття на увагу.

Акцент виділяється акордом у кожному регістрі рояля або ударом в барабан. Ті хто займається, стоячи або сидячи на місці, дають умовну рухову реакцію (хлопком, рухом ноги, передачею предмета, ловом м'яча і т.п.). Потім педагог показує різні побудови, пов'язані з акцентом як умовним сигналом до перебудови. Несподіваний акцент грає роль сигналу до дії, до переходу на іншу дію, до припинення або почергового виконання завдання по групах. Вправи на несподіваний акцент підготовляють ті хто займається до роботи над акцентом: метричним і перехідним.

11. Вправи, що формують почуття музичного темпу

Темп – це швидкість музичного виконання, яка визначається насамперед частотою чергування основних метричних долей, обзначаємою числом ударів на хвилину, і абсолютною тривалістю ритмічних одиниць.

Темпові діапазон ділиться на три області: область повільних, помірних (середніх) і швидких темпів. Діапазон частот, який людина в стані оцінювати і відтворювати як ритмічні, розташований між 5-10 і 720-960 ударами в хвилину (на музичному матеріалі) і між 20-40 і 480-500 ударами в хвилину (на немусичного матеріалі).

Спочатку темп засвоюється на простих рухах: оплесках, на ударах в барабан, помахав руками і т. Д. Потім включаються рухи ногами на місці, біг. Для занять спочатку беруть дві темпові швидкості: нормальна ходьба і біг. Далі переходять до поступового прискоренню і уповільненню темпу, засвоївши поняття «скоро» і «повільно» в русі, що займаються починають правильно зіставляти різний темп руху з відповідними термінами.

Для відпрацювання темпу руху в колективі педагогу потрібно знати темп руху кожної дитини. Це допоможе педагогу вміло направити в потрібний темп того, у кого занадто швидкий рух або занадто уповільнене.

Корекція порушень темпу особливо важлива для осіб із заїканням, тахілалія, браділалія, спотикання, дизартрією, афазією. Нормалізація темпу допомагає відновити правильний мовної темп.

12. Ритмічні вправи

Ритм, що звучить слугує засобом виховання та розвитку в осіб з мовленнєвими порушеннями почуття ритму, руху і включенням його в мовлення.

У музиці є два поняття і два визначення музичного ритму: широке і вузьке. У широкому розумінні музичний ритм – це розгортання в часі конструкції музичного твору. У вузькому – це тимчасова закономірність, організація звуків за їх тривалістю. Точне визначення музичного ритму у вузькому розумінні наступне: «Музичний ритм ... являє собою закономірний розподіл у часі ритмічних одиниць (ритмічний малюнок), підпорядкованого регулярному чергуванню опорних і перехідних часток часу (метр), яке відбувається з певною швидкістю (темп)».

13. Спів

Спів – складний процес звукоутворення, в якому важлива координація слуху й голосу, взаємодія співочої інтонації, слухового і м'язового відчуттів. Людина не просто переживає, згадуючи музичне звучання, але завжди співає ці звуки про себе з м'язовою напругою.

Спів і рух на фоні музики роблять позитивний вплив на осіб з різного роду мовленнєвими порушеннями. Органічним елементом пісні є слово. Музика і слово виробляють почуття організованості. Людина підсвідомо відчуває, що після одного звуку слідує інший, після складу – склад і т. д. Сприймаючи послідовність, організованість мелодії й мови, вона відчуває себе впевненіше, в більшій безпеці. Особливо важливим лікувальним засобом є спів хором. Тексти пісень повинні стимулювати інтерес, збудження співаючих, робити багатшими їх емоційні переживання. У такому психологічному стані зменшуються негативні комплекси, а завдяки цьому легше долаються мовленнєві труднощі.

14. Гра на музичних інструментах

Гра на дитячих інструментах також використовується на заняттях з логоритміки. Музичним іграшкам і дитячим інструментам відводиться особлива роль, оскільки вони ведуть дитину у сферу музики, допомагають розвинути її творчі здібності. Деякі музичні іграшки використовуються як наочні дидактичні посібники. Вони допомагають педагогу не тільки розвивати музично-сенсорні здібності дошкільнят та школярів, а й знайомити їх з окремими елементами музичної грамоти.

Музичні іграшки найчастіше застосовуються в сюжетних і дидактичних іграх. Діти молодшого віку з задоволенням грають з ними, організовують маленький оркестр.

Дитячі музичні інструменти і музичні іграшки діляться на беззвучні і зі звуком.

15. Музична самостійна діяльність

Музична самостійна діяльність сприяє розвитку координації слуху, голосу і руху, тонального і ритмічного почуття; вихованню любові до музики і співу; збагаченню емоційного життя дітей і дорослих.

Всі види музичної роботи з людьми, що мають мовленнєві порушення, можна розглядати як колективну активізуючу і коригуючу психотерапію

(соціальне стимулювання, психоортопедія, психопедагогічна робота). Музична самостійна діяльність тісно пов'язана з музичною грою. Діти та дорослі займаються за своєю ініціативою співають, водять хороводи, виконують танці, підбирають мелодії на дитячих або справжніх музичних інструментах.

Музична самостійна діяльність дошкільнят та школярів має різні джерела: це музичні заняття, на яких діти вивчають пісні, ігри, танці. Знання, отримані на заняттях, діти переносять на самостійну діяльність. Іншим джерелом є свята, розваги. Після їх проведення діти негайно відгукуються на них у своїх іграх: чим яскравіше отримані враження, тим цікавіше діти грають на музичних інструментах.

16. Ігрова діяльність

Ігри в руховій терапії можна використовувати самостійно або в поєднанні з різними ритмічними, логоритмічними, музично-ритмічними комплексами. Ігри вносять різноманітність і емоційність у лікувальні процедури (при дизартрії, ринолалії, афазія). Ігровий метод у вигляді лікувальної процедури знаходить все більше застосування на практиці. Відповідно психофізичного розвитку діти легко піддаються впливу за допомогою ігор. Але в дитини увага нестійка, вона важко втримується на одному предметі тривалий час, забуває правильно дихати або зупиняє подих на деякий час при виконанні рухових завдань. Тому для дитячої практики не підходять ігри зі складною методикою, з рухами, які вимагають великої затрати сил, швидкості і складної координації.

17. Вправи для розвитку творчої ініціативи

До цих вправ відносяться диригування, вільні рухові імпровізації під музику, рухові інсценування пісень, рухово-музичні вправи, в яких на перший план висувається творчість. Важливо проводити їх в полегшених варіантах з початку корекційного курсу, стимулюючи уяву і фантазію дітей і дорослих, звертаючи увагу на різний характер музики, який по-різному повинен бути оформлений в русі; на особливості тих чи інших персонажів пісень, ігор-

драматизації, хороводів тощо, які для свого вираження вимагають особливих, індивідуальних рухів.

18. Заключні вправи

Мета цих вправ заспокоїти того хто займався, переключити його увагу на інші заняття. Ці вправи можуть проводитися в різній формі: звичайне марширування під музику, перестроювання, слухання музики з наступним визначенням характеру твору.

Використання всього різноманіття логоритмічних засобів у різних поєднаннях обумовлено кінцевими цілями реабілітації осіб з мовленевими порушеннями.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Ветлужна Н.А. Методика музыкального воспитания в детском саду. – М.: Академия, 2002. – 193 с.
3. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
4. Гринер В.А. Логопедическая ритмика для дошкольников. – М.: Айран-прес, 2008. – 259 с.
5. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
6. Сторковская Л.В. Подвижные игры в терапии больных и ослабленных детей. – М.: АРТКИ, 2009. – 274 с.
7. Цвынтарный В. Играем пальчиками и развиваем речь. – Спб.: Лань, 2006. – 262 с.

Питання для самоконтролю.

1. Яка роль руху в розвитку мовлення і загально-рухової функції людини?
2. Яке значення фразування під час сприйняття музики і побудови рухів?
3. Які особливості розв'язування завдань музично-ритмічного виховання в роботі з школярами, підлітками і дорослими?

4. Які засоби логопедичної ритміки використовуються і з якою метою у роботі з дітьми?
5. Яке значення ритму у корекції вад мовлення?
6. Назвіть корекційні і педагогічні завдання під час навчання співу.
7. Наведіть приклад різних співочих навиків.
8. Яке значення рухливих ігор під час корекції мовлення і рухів у дітей?
9. На прикладі народної пісні складіть композицію рухів для хороводу.
10. Які методи навчання логопедичної ритміки?

Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення

План:

1. Методика дослідження психомоторної функції
2. Методика дослідження сенсорної функції

Наочність: схеми, таблиці, малюнки, відео.

Анотація: зміст лекцій навчальної дисципліни знайомить студентів з методикою обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення.

Перелік проблемних питань:

1. Ділянки сенсорної та моторної сфери, що підлягають обстеженню у осіб з вадами мовлення.
2. Взаємозв'язок між сенсорною, моторною сферою та мовленнєвою.

Перелік питань для самостійного опрацювання:

1. Особливості сенсорного та моторного розвитку у дітей дошкільного, шкільного та підліткового віку з вадами мовлення
2. Особливості сенсорного та моторного розвитку у дорослих з порушенням мовлення.

Форма звіту: бесіда.

1. Методика дослідження психомоторної функції

Дослідження рухової пам'яті, переключення рухів і самоконтролю при виконанні рухових проб.

Прийом: педагог показує шість рухів для рук підліткам, дорослим, чотири рухи – школярам, три рухи – дошкільнятам і пропонує їх повторити.

Вправа для рук: руки вперед, вгору, в сторони, перед грудьми, на пояс, вниз.

Прийом: повторити за педагогом руху, за винятком одного, заздалегідь позначеного, «забороненого» руху.

Відзначити: якість, правильність, послідовність виконання рухів.

Дослідження довільного гальмування рухів.

Прийом для дорослих і підлітків: проробити одночасно три рухи однією рукою і два рухи іншою. Правою: вперед, в сторону, вниз. Лівою: вперед, вниз.

Відзначити: плавні і точні рухи обох рук; обидві руки одночасно починають Рух, при роздільному їх русі.

Для дошкільнят: марширувати і зупинитися раптово за сигналом.

Дослідження статичної координації рухів.

Прийом для дорослих, підлітків: стояти з закритими очима, стопи ніг поставити на одній лінії так, щоб носок однієї ноги упирався в п'яту другої, руки витягнуті вперед. Час виконання – 15 секунд, проба виконується по три рази для кожної ноги.

Для школярів та дошкільнят: проба та ж, час виконання – 5 секунд, по два рази для кожної ноги.

Прийом для пацієнтів всіх вікових груп: стояти з закритими очима на правій, а потім на лівій нозі, руки вперед. Час виконання – 15 секунд для підлітків та дорослих; 5 секунд – для дошкільнят та школярів.

Відзначити: чи вільно утримує пози або з напругою, чи сильно розгойдується з боку в бік: балансує чи тулубом, руками, головою, сходить з місця або робить ривок в сторони; чи торкається підлоги іншою ногою; або іноді падає, відкриває очі і відмовляється виконувати пробу.

Дослідження динамічної координації рухів.

Прийом для дорослих і підлітків: проробити одночасно асиметричні й протилежні рухи руками на чотири рахунки. Правою: па рахунок «один» – підняти руки вперед, долоня відкрита, на рахунок «два» - стиснути кулак, на рахунок «три» – розтиснути кулак, па рахунок «чотири» – опустити руку вниз. Завдання повторити чотири рази, щоб пацієнт запам'ятав рухи. Лівою: на рахунок «один» – відвести руку убік, кулак стиснути, на рахунок «два» – розтиснути кулак, на рахунок «три» – стиснути кулак, на рахунок «чотири» – руку опустити вниз. Завдання повторити також чотири рази. Надалі пропонуємо поєднати руху правої і лівої руки.

Відзначити: чи виконує пробу правильно або виконує з деякою напругою, з другого-третього разу; темп сповільнений, досліджуваний використовує зоровий контроль або пробу виконати не вдається.

Прийом для школярів та дошкільнят: марширувати, чергуючи крок і хлопок долонями. Хлопки робити в проміжках між кроками.

Відзначити: чи вірно виконує з першого разу; чи вірно виконує з другого-третього разу; чи спостерігається напруга, скутість руху рук і ніг або чергування кроку і хлопка не вдається.

Прийом для всіх вікових груп: виконати поспіль шість плавних присідань. Не торкатися п'ятами підлоги, виконувати тільки на носках (для дошкільнят – три присідання).

Відзначити: чи правильно виконує; з напругою або розгойдується, балансує тулубом і руками; вкрай напружується або стає на всю ступню.

2. Методика дослідження сенсорної функції

Дослідження слухової уваги.

Прийоми для всіх вікових груп: показати, який предмет прозвучав; барабан, флейта, гармоніка і т.д.

Визначити напрямок звучання предмета або іграшки. Визначити, що чується за ширмою: плюскіт води в склянці, шурхіт паперу – тонкої, щільною; розрізування паперу ножицями; звук олівця, що впав на стіл і т.д.

Відзначити: чи спостерігалися помилки у сприйнятті почутого – неправильно називали інструмент який звучав, невміння визначати напрямок звучання.

Дослідження музичного слуху. Прийом для всіх вікових груп: досліджуваному пропонується заспівати один куплет з знайомої пісні (без музичного супроводу), потім повторити його з музичним супроводом.

Відзначити: який музичний слух: абсолютний, відносний або не розвинений взагалі.

Дослідження сприйняття музики. Прийом для всіх вікових груп: прослухати і потім визначити почуте – марш, танець, колискова.

Для дорослих, підлітків, школярів: прослухати і визначити форму музичного твору: вступ, висновок, заспів, приспів, частину.

Відзначити: вміння визначати контрастну музику, частини музичного твору.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.

Питання для самоконтролю.

1. Які області сенсорної сфери досліджуються у осіб з вадами мовлення?
2. Які зв'язки можливо встановити між сенсорно-руховими і мовленнєвими порушеннями?
3. Охарактеризуйте особливості психомоторного розвитку дитини і дорослого з порушенням мовлення.

Тема 5. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з ФФНМ

План:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольованої поведінки

в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу

2. Особливості використання логоритмічних музично ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу

Наочність: схеми, таблиці, малюнки, відео.

Анотація: зміст лекцій навчальної дисципліни знайомить студентів з особливостями порушеннями моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольованої поведінки поведінки у осіб з дислалією, дизартрією, порушенням голосу, а також поетапним використанням логоритмічних засобів.

Перелік проблемних питань:

1. Диференціація порушення моторної сфери у осіб з дислалією та дизартрією.
2. Рухові розлади при різних формах дизартрії.
3. Завдання логоритмічного виховання дітей з дизартрією.

Перелік питань для самостійного опрацювання:

1. Особливості співпраці музичного керівника і логопеда на різних етапах корекційної роботи з розвитку мовлення у дітей з дислалією, дизартрією та порушенням голосу.
2. Особливості підготовки і проведення святкових ранків з дітьми з дислалією, дизартрією та порушенням голосу.

Форма звіту: бесіда.

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольованої поведінки в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу

Дислалію умовно діляться на дві групи: функціональну і органічну.

У генезі функціональної дислалії лежать неправильне мовне оточення, фізична ослабленість дитини, обумовлена захворюваннями, виражені невротичні реакції. У осіб з функціональною дислалією не відзначається серйозних порушень загальної моторики.

Лише у частини дітей з дислалією спостерігається незначне порушення дрібної довільної моторики рук і пальців. При соматичному обстеженні у деяких дітей відзначається блідість шкірних покривів, деяке відставання в рості.

Дихання не порушено, голос – гучний, зрозумілий. Грубі органічні ураження центральної нервової системи відсутні. Спостерігаються розлади вегетативної нервової системи (підвищена пітливість ніг і рук і т.д.), незначні зміни з боку емоційно-вольової сфери (дратівливість, плаксивість, розгальмування, в поодиноких випадках – спалахи афекту). Інтелектуальний розвиток – без патології, в рідкісних випадках може бути затримка в психічному розвитку.

Розрізняють моторну і сенсорну функціональну дислалію. При моторній дислалії спостерігається деяка дискоординація, нечіткість в роботі рухомих частин артикуляційного апарату: язика, губ, нижньої щелепи, м'якого піднебіння. Недостатня злагодженість в роботі органів артикуляції обумовлює порушення звуковимови. При моторній функціональній дислалії можуть бути порушення або недорозвинення фонематичного сприймання: відхилення у функціях фонематичного аналізу, синтезу, уявлення. В даному випадку правильність фонематичного сприймання не підкріплюється вимовою, а, навпаки, спотворюється, оскільки дитина сприймає свою неправильну вимову.

При сенсорній функціональній дислалії порушується слухова увага, слухова пам'ять, може бути знижена здатність активної саморегуляції довільної уваги при сприйманні звуків. Рухові і мовнорухові акти, як правило, збережені. Але оскільки слухове сприймання пов'язане із зоровими, кінестетичними і просторовими сприйманнями, то при усуненні порушень фонематичного сприймання важливо враховувати зазначений зв'язок. У дітей із сенсорною дислалією виявляється недостатність слухомовленнєвого ритму, яка обумовлена порушеннями музичного слуху. В цьому випадку в мовленні дітей спостерігаються пропуски голосних, а нерідко і цілих складів, ковтання закінчень, злиття однакових голосних, пропуск одного з двох голосних що стоять поруч, заміна їх. Порушення музичного слуху, що розвивається незалежно від гостроти слуху, ускладнюють засвоєння словесних, фразових наголосів, інтонацій і модуляцій.

Змішані, сенсомоторні, форми дислалії характеризуються порушеннями моторної і слухової функцій: неправильне вимовляння звуків ускладнює їх розрізнення на слух.

При механічній (органічна) дислалії відзначаються відносно збережені загальнорухові структури і в значній мірі порушені мовнорухові акти, а також мимічні рухи. Можуть спостерігатися порушення фізіологічного та мовленнєвого дихання, голосу. При тяжкому ступені механічної дислалії – спостерігаються значні порушення загальної, дрібної, довільної, лицьової і мовної моторики. У них спостерігається астенизація організму, млявість, знижений м'язовий тонус, порушена координація, плавність рухів, а також почуття темпу і ритму рухів. Спостерігаються виражені розлади миміки: амімічність, невиразність мимічних рухів. Грубо страждають всі відділи периферичного мовленнєвого апарату: дихання (фізіологічне і мовленнєве), фонація, артикуляція. Порушена плавність видиху (через прагнення затримати витік повітря в процесі мовлення дихальні м'язи надмірно напружені), а також і співвідношення між вдихом і видихом (немає між ними фізіологічних пауз), часто спостерігається асинхронізм між грудним і діафрагмальним диханням. У мовленні спостерігаються порушення всіх просодичних компонентів, недорозвинення лексико-граматичної будови, елементи загального недорозвинення мовлення, стійкі розлади фонетико-фонематичної системи.

Серед захворювань опорно-рухового апарату на перший план виступають хронічні і вроджені захворювання, які приводять дитину до інвалідності на все життя. Одним з таких захворювань є дитячий церебральний параліч, що призводить до незворотних ушкоджень рухової функції дитини, а в мовленні - до дизартрії.

2. Особливості використання логоритмічних музично ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу

Вправи та ігри для корекції порушень звуковимови. Засоби логоритмічного і музично-ритмічного виховання для корекції порушень звуковимови

використовуються поетапно і диференційовано. Відомо, що послідовність корекційної роботи над неправильним звуком складається з підготовчих вправ, викликання і постановки звуку певними прийомами, автоматизації та диференціації нового звуку ізольовано, в складах, в реченнях і в самостійному мовленні.

У підготовчий період на логопедичних і логоритмічних заняттях проводяться вправи та ігри для розвитку слухової уваги, мовленнєвого слуху, фонематичного сприймання, артикуляційної моторики, фізіологічного дихання, мовленнєве дихання, голосу.

При постановці звуку логоритмічні заняття включають матеріал для розвитку міміки обличчя, орального праксису, загальної моторики. Наприклад, для розвитку міміки обличчя під відповідну музику педагог дає завдання типу: "Ви їсте кислий лимон. Вам боляче. Ви засмучені. Вам подарували красиву іграшку " і т. д. Потім без словесної інструкції логопеда діти під музику, сидячи перед дзеркалом, відображають на обличчі різні емоції. З розвитком вміння передавати мімікою різні почуття зоровий контроль за допомогою дзеркала знімається. Для розвитку орального праксису всі вправи для губ, язика, щелепи подаються ритмічно: під рахунок, під музику з чітко вираженим ритмом і акцентом. Розвиток загальної моторики здійснюється на матеріалі основних рухів: ходьби, марширування, бігу, стрибків, пробіжок тощо. Підключаються рухи рук, рухливі ігри. Останні проводяться без мовного матеріалу, оскільки звуки ще не поставлені.

При автоматизації звуків на логоритмічних заняттях здійснюється розвиток артикуляції, інтонаційної виразності і т. д. (просодики) в поєднанні з різними рухами.

Розвиток артикуляції здійснюється у вправах і іграх на чітке промовляння голосних. Наприклад, в грі "Ехо" діти під повільну, спокійну музику ходять по лісі і збирають ягоди, гриби. Одна група дітей йде в один кінець залу, інша - в протилежний. Музика стає більш гучною, тривожною. Перша група дітей голосно вимовляє: "Ау-ау-ау!" Друга відповідає їй тихо: "Ау-ау-ау", під тиху

музику. Перегукуючись, обидві групи зустрічаються. Звучить марш, діти йдуть з лісу додому.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Питання для самоконтролю.

1. Які особливості порушення моторики у осіб з дислалією та дизартрією?
2. Назвіть рухові розлади при різних формах дизартрії.
3. Яке значення гри і вправ у підготовчий період корекції порушень звуковимови?
4. Наведіть приклади ігор і вправ на розвиток слухової уваги, мовленнєвого слуху, фонематичного сприймання, артикуляційної моторики тощо, які використовуються на логоритмічних заняттях з дітьми, що страждають дислалією.
5. Які особливості логоритмічної корекції в роботі з людьми з ринолалією?
6. Назвіть логоритмічні засоби для зняття назалізації.
7. Назвіть завдання логоритмічного виховання дітей з дизартрією на кожному етапі логопедичної роботи з ними.
8. Наведіть приклади вправ лікувальної гімнастики для дітей з дизартрією.
9. Яке значення роботи з виховання дихання у людей з порушеннями голосу?
10. Наведіть приклади вправ трьохфазного дихання на приголосних звуках.

Тема 6. Логопедична ритмика в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подолання заїкання

План:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.
2. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих.
3. Зміст заняття з логопедичної ритміки з особами із заїканням.
4. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням в залежності від етапу корекційної роботи.

Наочність: схеми, таблиці, малюнки, відео.

Анотація: зміст лекцій навчальної дисципліни знайомить студентів з особливостями порушень моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із заїканням дошкільного, молодшого, середнього шкільного віку, підлітків і дорослих із заїканням, а також змістом та впливом логоритмічних занять на дану категорію осіб.

Перелік проблемних питань:

1. Диференціація порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.
2. Диференціація порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих.

Перелік питань для самостійного опрацювання:

1. Особливості моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.
2. Особливості моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих.

Форма звіту: бесіда.

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.

Дослідники надавали особливого значення зв'язку стану загальної моторики і мовлення при заїканні. В.А. Гіляровський відзначав, що запізнілий розвиток мовленнєвої функції може бути частковим проявом загального недорозвинення моторики. М.Ф. Брунс, досліджуючи моторику заїкуватих дітей, прийшла до висновку, що у них є виражена відсталість у загальному моторному розвитку. Аналізуючи особливості моторики заїкуватих школярів, В.І. Дресвянніков вказував на паралельність і взаємопов'язаність мовного і общемоторного онтогенезу, підкреслюючи, що розвиток моторики і експресивної мови відбувається у дитини в тісній єдності. Автор прийшов до висновку, що моторика і мова під впливом корекційної роботи змінюються майже паралельно один одному.

Зв'язок загальної моторики та мовлення дозволяє розвивати необхідні якості рухів органів артикуляційного апарату шляхом розвитку аналогічних властивостей загальної моторики. При заиканні відзначається різноманіття моторних порушень. У деяких заїкуватих дітей можна виявити моторну обдарованість вище свого віку на три місяці. Однак у більшості є відставання у розвитку моторики від чотирьох місяців до майже п'яти років. Порушення стосуються не тільки загальної, а й мимічної моторики і орального праксису.

При загальній моторній обдарованості у заїкуватих дітей виявляється недостатність в мимічній моториці. Органічні порушення моторної функції проявляються як:

- 1) симптоми випадіння - неможливість виробляти прості вправи;
- 2) гіперкінези, тремор, фібрилярні і фасцикулярні скорочення мови;
- 3) атактичні розлади - неможливість відразу виконати той чи інший рух (виконання вдається тільки при зоровому контролі);
- 4) апраксічні розлади (у поодиноких випадках). Якщо у заїкуватих є деяка слабкість м'язів обличчя, тоді необхідна лікувальна гімнастика.

Діти з моторною напруженістю не відразу реагують на зауваження та прохання логопеда і товаришів що-небудь принести, подати. Повільно переходять від одних рухів до інших, роняють м'яч, обруч та інші предмети у

рухливих іграх, більше часу витрачають на ігри з розбірним матеріалом - будівельним, башточками, бочонками, матрьошками. У дітей 4-5 років моторна скутість проявляється в ніяковості, недолугості, у невмінні швидко і правильно виконати той чи інший рух. У дітей 5-6, 6-7 років моторне напруження більш чітко зв'язується з заїканням і проявляється при спробах коментувати свої дії. Неможливість вільно говорити з приводу скоєних дій ще більше сковує рухи дитини: зникає легкість, невимушеність у поведінці, сповільнюється темп рухів, не виконується до кінця дію. Загальмованість особливо яскраво проявляється в іграх при ходьбі і бігу: діти напружено згинають руки в ліктьових суглобах, із зусиллям притискають їх до тулуба, бігають на прямих ногах, не згинаючи їх із колінних суглобах. Скутість м'язів шиї і плечей виявляється в поворотах дітей всім тулубом, в моторній незручності. Переважання моторної напруженості простежується по всіх вікових групах заїкуватих: 4-5, 5-6, 6-7 років.

2. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих.

У дорослих із заїканням є свої особливості в порушенні моторики:

1) загальна напруженість м'язової системи, особливо в процесі мовлення, що підсилюється при наявності логофобії;

2) нечіткість координації рухів;

3) розбіжність між моторикою і мовленням: вимова або запізнюється, або випереджає рух. Вимова запізнюється тоді, коли завдання треба виконати після несподіваного сигналу (людина із заїканням не може вчасно вимовити слово). Вимова випереджає рух у осіб із заїканням з надмірним напруженням м'язів тоді, коли рух є для них несподіваним, неавтоматизованим;

4) виверти, допоміжні руху;

5) нерівність відтворення ритму. Так, у деяких юнаків і дорослих перед початком відстукування ритмічного малюнка виникає загальмованість в кисті руки (тонус); в інших – ряд попередніх, додаткових, багаторазових рухів, не доводять дію до кінця; інша група вводить допоміжний удар, аналогічний

емболофразії. Як правило, люди із заїканням виявляють затримку на початку ритмічної фрази. На противагу людям із заїканням, тахілаліки демонструють більше бажання при відтворенні завдань і відсутність витримки при довготривалому виконанні.

6) особам із заїканням і тахілалією уповільнення темпу руху дається порівняно легше, ніж уповільнення мовленнєвого темпу, тому моторний темп у них стійкіший ніж мовленнєвий. Існує незаперечний зв'язок між темпом мовлення і темпом руху, так як за допомогою повільних і плавних рухів можна створити атмосферу спокою і полегшити хворому перехід до плавної промови.

7) у осіб із заїканням і тахілалією відзначаються відхилення у інтелектуальних і психічних процесах, а саме: нестійкість уваги, пам'яті, легке відволікання. Їм не завжди вдається виконати завдання, що складаються з різних рухів, які виконуються одночасно. Вони не можуть запам'ятати великої кількості рухів.

3. Зміст заняття з логопедичної ритміки з особами із заїканням.

На логоритмічних заняттях з заїкатися доцільно проводити наступні вправи та ігри:

- 1) вступні;
- 2) для розвитку слухового сприйняття, уваги і пам'яті, зорового сприйняття, уваги і пам'яті;
- 3) для розвитку орієнтування в просторі і почуття ритму;
- 4) для розвитку подразкательности;
- 5) творчі, сюжетно-рольові, рухливі ігри, творчі етюди для розвитку вольових якостей, активності, самостійності, ініціативи;
- 6) вправи, рухливі ігри з правилами для розвитку загальної моторики, моторики рук, кисті, пальців;
- 7) для розвитку міміки обличчя і орального праксису;
- 8) з співом, хороводи, ігри-драматизації з музичним супроводом для розвитку просодії мовлення;

- 9) етюди для розвитку уяви, творчих здібностей;
- 10) для розвитку музичної пам'яті і музичної творчості;
- 11) заключні;
- 12) інсценування, ранки, розваги, святкові виступи (для дітей), вечори гумору, пантоміми, концерти тощо (для дорослих).

4. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням в залежності від етапу корекційної роботи.

Виховання правильного безсудомного мовлення в осіб із заїканням здійснюється поступово: від полегшених її форм до самостійної, емоційної промови в значущих для заїкуватих життєвих ситуаціях. Природно, що в комплексному впливі на заїкуватих логопедична ритміка залежить від завдань логопедичної корекції.

Заняття з логоритміки з дорослими і підлітками також обумовлені завданнями логопедичної роботи і типом мовного установи. У стаціонарі, де заїкуваті знаходяться протягом 1-3 місяців, курс логоритміки будується так, щоб створити базу для корекції мовлення: заняття включають велику кількість завдань на виховання темпу і ритму загальних рухів, мимічної мускулатури, орального праксису, на релаксацію, регуляцію м'язового тону. Широко використовується мелодекламація: під спеціально підібрану музику заїкуваті співаючи, виразно промовляють той мовний матеріал, який отримали від логопеда. Курс логоритміки в умовах стаціонару розрахований на 35-60 днів і ділиться на три етапи.

I (5 днів). Обстеження хворих з метою з'ясування відхилень у психомоторній сфері.

II (20 днів). Завдання: зміцнити процес активного гальмування; навчитися регулювати м'язовий тону; розвинути мимічні м'язи; виробити й удосконалити мовнорухову координацію.

III (10 днів). Закріплення отриманих навичок.

Якщо дорослі і підлітки отримують логопедичну допомогу в поліклініці або психоневрологічному диспансері, то логоритміка включається в логопедичне заняття. На жаль, у цих установах немає в штаті ритміста, тому зростає роль логопеда як широко освіченого, ерудованого фахівця, знайомого з музично-ритмічним вихованням.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритміка. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.

Питання для самоконтролю.

1. Якими положеннями обумовлено використання логоритміки при корекції заїкання?
2. Які порушення моторної, емоційно-вольової сфер і в поведінці у дітей із заїканням?
3. Які особливості порушення моторної сфери спостерігаються у дорослих із заїканням?
4. Які засоби логоритміки використовуються в роботі з дітьми та дорослими із заїканням?
5. Який взаємозв'язок логоритміки з логопедичними заняттями за методикою ігрової діяльності?
6. Проаналізуйте логоритмічне заняття з дітьми із заїканням на етапі шепітного мовлення. Назвіть його особливості.

Тема 6. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми із ЗНМ

План:

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із ЗНМ

2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ

Наочність: схеми, таблиці, малюнки, відео.

Анотація: зміст лекцій навчальної дисципліни знайомить студентів з особливостями порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із ЗНМ, а також з поетапним використанням логоритмічних засобів.

Перелік проблемних питань:

1. Диференціація порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із ЗНМ дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.

Перелік питань для самостійного опрацювання:

1. Особливості співпраці музичного керівника і логопеда на різних етапах корекційної роботи з розвитку мовлення у дітей із ЗНМ.

2. Особливості підготовки і проведення святкових ранків з дітьми із ЗНМ.

Форма звіту: бесіда.

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із ЗНМ

Патологія премоторних зон кори, яка викликає еферентно моторну алалію, формує не тільки картину мовленнєвого недорозвинення, а й всю психічну діяльність дитини: труднощі контакту з оточуючими, легке заторможення в новому, незвичному середовищі, часті реакції негативізму, схильність до утворення стереотипії, негативне ставлення до нового, важке переключення з одного виду діяльності на інший, повільність всіх психічних процесів, скутість, моторики. У дітей спостерігаються порушення координації, переключення, загальних рухів, тонкої довільної моторики рук, пальців, орального праксису внаслідок кінетичної апраксії.

2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ

Оскільки музично-ритмічні заняття мають на меті сприяти корекції мовлення і особистості дитини, то їх програма повинна бути узгоджена з етапами логопедичної роботи. Якщо музично-ритмічне заняття проводиться перед логопедичним, то його завданням є підготовка дітей до мовного заняття. В цьому випадку дітей не слід перевантажувати новим матеріалом і рухливими іграми. Рекомендуються спокійна ходьба, шиккування, рахункові вправи, слухання музики або пісні, що включають голосні звуки і прості звуконаслідування, рухові вправи з мінімальним мовним матеріалом і т. п. Якщо музичні ритмічні заняття чергуються з логопедичними, тоді вони повинні носити більш розважальний характер і сприяти активному відпочинку, тобто враховувати швидку нервову і психічну стомлюваність дітей з алалією. Музично-ритмічне заняття, наступне відразу після логопедичного, має на меті закріплення навичок, отриманих у логопеда, і розвиток в більшій мірі рухової сфери дітей шляхом включення рухливих ігор, загальнорозвиваючих вправ і рухових вправ з промовою.

У логопедичній практиці робота з дітьми, що страждають різними формами алалії, проводиться протягом чотирьох етапів. Відповідно до них здійснюється логоритмічне і музично-ритмічне виховання.

Логоритмічні заняття, різноманітні за змістом, за видами музичної діяльності дітей, їх поєднання з іншою діяльністю та іншими заняттями, сприяють реалізації основного завдання: розвитку всіх сторін мовленнєвої діяльності дітей, вдосконалення всіх функцій мови, пам'яті, уваги, мислення та інших сторін психічної діяльності.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.

Питання для самоконтролю.

1. Дайте характеристику порушень рухової, сенсорної і емоційно-вольової сфер дітей, що мають різні форми алалії.
2. В чому полягає спільна робота музичного керівника і логопеда на різних етапах корекційної роботи з розвитку мовлення у дітей з алалією?
3. Як долаються порушення моторних і сенсорних функцій у дітей з алалією на логоритмічних заняттях?
4. Покажіть послідовність розвитку мовлення дітей з алалією на логоритмічних заняттях.
5. Проаналізуйте музично-ритмічне заняття з елементами зображувальної діяльності і доведіть необхідність їх проведення з дітьми з алалією.
6. В чому особливості підготовки і проведення святкових ранків з дітьми з алалією.
7. Як розвивати самостійну художньо-мовленнєву діяльність дітей з алалією?
8. Проаналізуйте музичну діяльність дітей з алалією, вкажіть її особливості.

Тема 8. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання

План:

1. Завдання і зміст роботи музичного керівника
2. Оформлення приміщення для занять з логоритміки

Наочність: схеми, таблиці, малюнки, відео.

Анотація: зміст лекцій навчальної дисципліни знайомить студентів з особливостями проведення логоритмічних занять.

Перелік проблемних питань:

1. Охарактеризуйте обов'язки музичного керівника, логопеда і вихователя під час організації логоритмічних занять.
2. Як педагогічний колектив мовленнєвої групи дитячого садка організує роботу з батьками ?
3. Які вимоги ставляться для обладнання залу, для оформлення логоритмічних

занять?

Перелік питань для самостійного опрацювання:

1. В чому взаємозв'язок між перспективним і календарним планом?
2. Наведіть приклад запитань які можна поставити на батьківських зборах.
3. Побудуйте конспект логоритмічного заняття, яке може провести логопед без музичного керівника.

Форма звіту: бесіда.

1. ЗАВДАННЯ І ЗМІСТ РОБОТИ МУЗИЧНОГО КЕРІВНИКА

В педагогічні штати дитячих санаторіїв по лінії МОЗ включається педагог-вихователь з музики: 0,5 посади в санаторії на 50-125 дітей або 1 посада при більшій кількості ліжок. Музичні заняття проводяться в санаторії два рази в тиждень по 30-35 хвилин.

Музичні працівники включаються в штати стаціонарів і напівстаціонар для осіб з вадами мовлення.

У тих мовних установах, які мають в штаті музичного керівника, необхідно проводити логоритмічні заняття. В інших установах кошти логоритміки слід включати в логопедичні заняття або, якщо логопед має музичну освіту, рекомендувати йому проводити заняття по логоритміці.

На лого- і музично-ритмічних заняттях музичний керівник спільно з логопедом і вихователем вирішує пізнавальні, естетичні, виховні та корекційні завдання як в процесі всього курсу навчання і виховання, так і протягом чергового заняття.

Реалізуючи зазначені завдання, музичний керівник (і вихователь) здійснює контроль за дітьми під час бігу, стрибків і т. д., Так як у дітей з порушеннями мови зустрічаються паретичність м'язів, порушення постави, координації рухів.

Музичний керівник відповідає за загальну постановку музично-ритмічного виховання в установі. Серед батьків і родичів осіб з мовною патологією пропагує питання логоритмічних і музично-естетичного виховання та освіти.

В стаціонарах, напівстаціонар лікарень і диспансерів велику роль в естетичному вихованні відіграють підготовка і проведення тематичних і заключних концертів.

Музично-ритмічні заняття вимагають обов'язкового планування: перспективного і календарного.

Перспективне планування допомагає педагогу уявити послідовність включення в заняття корекційного впливу. Музичний керівник веде одночасно роботу в групах з різними мовними порушеннями, і перспективне планування допомагає йому здійснювати диференційований підхід в музично-ритмічному вихованні осіб з дислалією, дизартрією, заїканням, алалією і т. д. Перспективний план складається на 3 місяці, в ньому плануються всі види музичної і рухової діяльності; обсяг умінь і навичок; програмний зміст за всіма видами логоритмічного впливу; перевірка знань, якість виконання; рівень загального музичного і співочого розвитку учнів.

При перспективному плануванні уточнюються завдання відповідно до етапів логопедичної корекції. **Перший квартал** (вересень, жовтень, листопад) починає корекційний курс (в тих установах, де він триває навчальний рік), в цей же час комплектуються групи. Паралельно з логопедом ставиться завдання організації колективу з знову приступили до логопедичних занять. Музичний керівник перевіряє рівень музичного та психомоторного розвитку кожного, намічає шлях його подальшого розвитку і корекції. При відборі репертуару враховуються дати червоного календаря, пори року.

Другий квартал (грудень, січень, лютий) характеризується тим, що робота в групах вже налагоджена, педагог знає колектив, можливості кожного. В процесі занять удосконалюються ритмічні вміння, розвиваються музичні здібності. Пісенний, музично-руховий репертуар багатий тематикою зимових забав, розваг, веселих ялинкових інсценівок. Під час індивідуальних занять педагог допомагає тим, хто відчуває труднощі в співі, русі, готує окремі виступи до новорічного свята.

Третій квартал (березень, квітень, травень) завершує річний корекційний курс. В процесі занять відзначаються значні події: проводи зими, зустріч весни. В процесі занять перевіряються і закріплюються результати корекційного навчання. Рівень засвоєних музично-рухових і мовленнєвих умінь перевіряється у всієї групи і у кожного окремо. В кінці кварталу можна планувати такі заняття, на яких перевіряється вивчений матеріал: пісні, ігри, танці, хороводи, театралізовані вистави.

Календарний план складають музичний керівник і вихователь, і вони ж ведуть облік. План включає програмні та корекційні вимоги поточного заняття, репертуар і деякі найбільш істотні методичні прийоми. План складається на 1-2 тижні, т. е. включає 2 або 4 заняття. У календарному плані ведеться облік результатів кожного заняття. Необхідно відзначати, що добре засвоїли учні, в чому важко, які потрібні додаткові вправи. В обліку повинні фігурувати імена і прізвища учнів, щоб можна було судити про їх просування.

Музичний керівник проводить сам і бере участь у відкритих заняттях. Їхньою метою організації є обмін досвідом, можливість показу зразків логоритмічної майстерності, уточнення уявлень про завдання, зміст та методику роботи з людьми, що страждають різними формами мовленнєвої патології. Звичайно, відкриті заняття проводяться не на всіх видах мовленнєвої патології і обов'язково за погодженням з логопедом. Тема заняття та питання до спостереження і аналізу повідомляються присутнім завчасно.

2. ПІДГОТОВКА КАДРІВ. ОФОРМЛЕННЯ ПРИМІЩЕННЯ ДЛЯ ЗАНЯТЬ

Спеціального навчального закладу для підготовки логоритміста в даний час не існує.

Музичні керівники, що працюють в установах для дітей з мовними порушеннями, зобов'язані підвищувати свою кваліфікацію через кожні 5 років. Підвищення кваліфікації покладено на органи народної освіти, а безпосередня робота по здійсненню заходів, спрямована на підвищення кваліфікації, здійснюється дошкільними методичними кабінетами. Тим часом відмінності від

роботи у масовому дитсадку вельми значні. Наприклад, в масовому дитсадку в першому кварталі починається активна підготовка до свят. У мовному закладі така робота не може проводитися, так як в групах з заїканням в жовтні місяці дотримується обмеження мови і рухів (режим мовчання, шепітної мови); в групах з дислалією тільки починається робота по нормалізації мовної моторики; в групах з дизартрією і загальним недорозвиненням мови мовні розлади настільки значні, що діти не можуть (і не повинні поки) впоратися з вимогами програми масового саду.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Питання для самоконтролю.

1. Охарактеризуйте обовязки музичного керівника, логопеда і вихователя під час організації логоритмічних занять.
2. Як педагогічний колективмовленневої групи дитячого садка організує роботу з батьками ?
3. Які вимоги ставляться для обладнання залу, для оформлення логоритмічних занять?
4. В чому взаємозв'язок між перспективним і календарним планом?
5. Наведіть приклад запитань які можна поставити на батьківських зборах.
6. Побудуйте конспект логоритмічного заняття, яке може провести логопед без музичного керівника.

2.3. ЗМІСТ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

(Практичні заняття)

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема. Предмет і завдання логопедичної ритміки

Мета: Закріпити у студентів знання про предмет, об'єкт, завдання, принципи, методи логоритміки.

Для допуску до заняття студенти повинні знати:

1. Предмет, об'єкт, завдання логоритміки.
2. Методи та прийоми логоритміки.

вміти:

1. Характеризувати провідні принципи логоритміки.
2. Описувати біологічні, психологічні та соціальні основи логоритміки.

мати навички:

1. Орієнтуватися в методах та прийомах логоритміки.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Дайте визначення логопедичної ритміки?
2. Які основні поняття логопедичної ритміки?
3. З яких фаз складається онтогенез моторної функції?
4. Які рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів?
5. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?
6. Назвіть методи дослідження логоритміки. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей у осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Методичні рекомендації з підготовки до практичних занять:

На закріплення теми "Предмет і завдання логопедичної ритміки" відводиться 2 години, з них:

- опитування, практичні завдання 2 години.

Обладнання: конспекти лекцій.

Місце проведення: аудиторне заняття.

1. Практичні завдання:

1. Назвіть взаємозв'язок логоритміки з іншими науками.
2. Порівняйте логоритмічне виховання в Україні та Росії.
3. Назвіть методи дослідження логоритміки та наведіть приклади їх використання.

2. Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Сформулюйте визначення логопедичної ритміки та її складових.
2. Розкрийте основні поняття логопедичної ритміки.
3. Охарактеризуйте фази з яких складається онтогенез моторної функції.

3. Завдання для індивідуальної роботи:

1. Поясніть рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів.
2. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?
3. Назвіть методи дослідження логоритміки.
4. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей у осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Форма звіту: письмова робота.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема. Система логоритмічного виховання.

Мета: Закріпити у студентів знання про історію виникнення музично-ритмічного виховання, сучасні проблеми логопедичної ритміки в Україні, навчити порівнювати напрямки та особливості проведення логопедичної ритміки з дітьми дошкільного віку, школярами, підлітками та дорослими.

Для допуску до заняття студенти повинні знати:

1. Досвід логоритмічних пошуків у 30-60-х роках.
2. Сучасні проблеми логопедичної ритміки.

вміти:

1. Характеризувати музично-ритмічне заняття.
2. Розкрити особливості проведення логопедичної ритміки.

мати навички:

1. Орієнтуватися в основних напрямках логопедичної ритміки.

Питання та проблеми для обговорення:

1. В чому сутність методу Е. Жак-Далькроза?
2. Яка роль ритмічної гімнастики в становленні системи логоритмічного виховання?
3. Назвіть особливості логоритміки.
4. Яка роль основних ланок логоритміки в корекційно-виховному процесі?

Методичні рекомендації з підготовки до практичних занять:

На закріплення теми "Система логоритмічного виховання" відводиться 2 години, з них:

- опитування, практичні завдання 2 години.

Обладнання: конспекти лекцій.

Місце проведення: аудиторне заняття.

1. Практичні завдання:

1. Роль руху в розвитку мовлення і загально-рухової функції людини.
2. Значення музичного-ритмічного впливу на дітей, підлітків, дорослих.
3. Особливості розв'язання завдань музично-ритмічного сприймання в роботі зі школярами, підлітками і дорослими.

2. Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Яка роль руху в розвитку мовлення і загально-рухової функції людини?
2. Яке значення фразування під час сприйняття музики і побудови рухів?

3. Які особливості розв'язування завдань музично-ритмічного виховання в роботі з школярами, підлітками і дорослими?

3. Завдання для індивідуальної роботи:

1. З якою метою використовується логопедична ритміка у роботі з дітьми, підлітками та дорослими?

2. Яке значення ритму у корекції вад мовлення?

Форма звіту: бесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.

2. Волкова Г.А. Логопедическая ритміка. – М.: Речь, 2005. – 265 с.

3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.

4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема. Зміст, структура та засоби логопедичної ритміки.

Мета: Закріпити у студентів знання про музично-ритмічний вплив на дітей та дорослих, розглянути завдання логоритмічних занять, засоби логопедичної ритміки.

Для допуску до заняття студенти повинні знати:

1. Значення музично-ритмічного впливу на дітей, підлітків та дорослих.
2. Значення ігрової діяльності в системі логоритмічних занять.

вміти:

1. Використовувати методи ритмічного виховання.
2. Користуватися засобами логопедичної ритміки.

мати навички:

1. Орієнтуватися в основних напрямках логопедичної ритміки.
2. Використовувати вправи для розвитку дихання, голосу, регуляції м'язового тону, активізації уваги, мійичних м'язів.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Які засоби логопедичної ритміки використовуються і з якою метою у роботі з дітьми?
5. Яке значення ритму у корекції вад мовлення?
6. Назвіть корекційні і педагогічні завдання під час навчання співу.
7. Наведіть приклад різних співочих навиків.
8. Яке значення рухливих ігор під час корекції мовлення і рухів у дітей?
9. На прикладі народної пісні складіть композицію рухів для хороводу.
10. Які методи навчання логопедичної ритміки?

Методичні рекомендації з підготовки до практичних занять:

На закріплення теми "Зміст, структура та засоби логопедичної ритміки" відводиться 2 години, з них:

- опитування, практичні завдання 2 години.

Обладнання: конспекти лекцій.

Місце проведення: аудиторне заняття.

1. Практичні завдання:

1. Музично-ритмічний вплив на дітей, підлітків та дорослих.
2. Значення музично-ритмічних занять у розвитку психомоторики дітей із мовленнєвими вадами.
3. Значення ігрової діяльності в системі логоритмічних занять.
4. Метод ритмічного виховання.
5. Завдання логоритмічних занять.
6. Засоби логопедичної ритміки.

2. Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Привести приклад вправ для розвитку дихання і голосу.
2. Привести приклад вправ для регуляції м'язового тону.
3. Привести приклад вправ для активізації уваги.
4. Привести приклад вправ для розвитку мімічних м'язів.

3. Завдання для індивідуальної роботи:

1. Розкрити значення рухливих ігор під час корекції мовлення і рухів у дітей.

2. Наведіть приклади народної творчості у для проведення логоритмічних занять.
Форма звіту: бесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Вертлюжна Н.А. Очерки по физиологии движения и физиология активности. – М.: Медицина. 2006. – 263 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритміка. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема. Специфіка обстеження психомоторного розвитку дітей з мовленнєвими вадами.

Мета: Закріпити у студентів знання про завдання, які використовуються для обстеження рухових вмінь та навичок, музичних здібностей, органів артикуляції у дітей із ЗНМ, заїканням, ФФНМ. Сформувати вміння аналізувати симптоми, що вказують на порушення у людей з мовленнєвими вадами.

Для допуску до заняття студенти повинні знати:

1. Завдання, які використовуються для обстеження рухових вмінь та навичок, музичних здібностей, органів артикуляції у дітей із ЗНМ, заїканням, ФФНМ.

вміти:

1. Аналізувати симптоми, що вказують на порушення у людей з мовленнєвими вадами.

мати навички:

1. Орієнтуватися в основних завданнях, які використовуються для обстеження рухових вмінь та навичок, музичних здібностей, органів артикуляції у дітей із ЗНМ, заїканням, ФФНМ.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Які області сенсорної сфери досліджуються у осіб з вадами мовлення?
2. Які зв'язки можливо встановити між сенсорно-руховими і мовленнєвими порушеннями?
3. Охарактеризуйте особливості психомоторного розвитку дитини і дорослого з порушенням мовлення.

Методичні рекомендації з підготовки до практичних занять:

На закріплення теми "Специфіка обстеження психомоторного розвитку дітей з мовленнєвими вадами" відводиться 2 години, з них:

- обстеження, лабораторні завдання 2 години.

Обладнання: конспекти лекцій.

Місце проведення: аудиторне заняття.

1. Практичні завдання:

Проаналізувати схему обстеження.

Завдання:

1. Дослідження психомоторної функції

Дослідження рухової пам'яті, переключення рухів і самоконтролю при виконанні рухових проб.

Руки вперед, вгору, в сторони, перед грудьми, на пояс, вниз.

Дослідження довільного гальмування рухів.

Правою: вперед, в сторону, вниз. Лівою: вперед, вниз.

Дослідження статичної координації рухів.

Стояти з закритими очима, стопи ніг поставити на одній лінії так, щоб носок однієї ноги впирався в п'яту іншої, руки витягнуті вперед. Час виконання -16 секунд, виконується по три рази для кожної ноги.

Дослідження динамічної координації рухів.

Виконати одночасно асиметричні і протилежні рухи руками на чотири рахунки. Правою: на «раз» - підняти руки вперед, долоня відкрита, на «два» - стиснути кулак, на «три» - розтиснути кулак, на «чотири» - опустити руку вниз. Завдання повторити чотири рази, щоб пацієнт запам'ятав рухи. Лівою: на «раз» - відвести руку в сторону, кулак стиснути, на «два» - розтиснути кулак, на «три» - стиснути кулак, на «чотири» - руку опустити вниз. Завдання повторити також чотири рази. Потім пропонується з'єднати рухи правої і лівої рук.

Дослідження координації рухів.

Виконати рухи - ноги в сторони, на ширині плечей, руки вгору; ліву ногу виставити вперед на носок, руки на поясі.

Дослідження переключення рухів.

Підняти руки в сторони на рівні плечей, зігнути в ліктях, торкнутися плечей, розігнути руки на пояс, присісти, випрямитися, руки опустити уздовж тулуба. Пройти по колу кроком, підскоком, бігом і знову кроком (характер руху міняти по сигналу).

Дослідження наявності або відсутності руху.

Підняти руки вгору, в сторони, поставити на пояс. Зігнути руку в лікті, стиснути пальці в кулак, розкрити долоню. Повернутися тулубом вліво, вправо, не відриваючи ніг від підлоги.

Дослідження просторової організації рухів.

Ходьба по колу, в зворотному напрямку, через коло. Почати ходьбу від центру кола направо, пройти коло, повернутися в центр зліва. Пройти кабінет (зал) з правого кута через центр по діагоналі, обійти кабінет (зал) навколо і повернутися в правий кут по діагоналі через центр з протиполежного кута. Повернутися на місці навколо себе і підскоком пробігти по кабінету (залу), починаючи рух праворуч; те ж, саме зліва.

Дослідження довільної моторики пальців рук.

Виконати під рахунок: пальці стиснути в кулак - розтиснути (5-6 разів); тримаючи долоні на поверхні столу, роз'єднати пальці, з'єднати разом (5-6 разів); скласти пальці в кільце - розкрити долоню (5-6 разів); поперемінно з'єднувати всі

пальці руки з великим пальцем, спочатку правої руки, потім лівої, потім обох рук одночасно (для дошкільнят провести у вигляді ігрової вправи «ПРИВІТ, ПАЛЬЧИК»). На обох руках одночасно показати другий і третій пальці, другий і п'ятий пальці (5-6 разів). На обох руках одночасно покласти другі пальці на треті, і навпаки, треті на другі (5-6 разів).

Дослідження обсягу та якості рухів м'язів щік.

Надути ліву щоку, надути праву щоку, надути обидві щоки одночасно.

Дослідження обсягу та якості рухів язика.

Витягнути язик вперед «голочка», втримати на три рахунки. Показати широкий язик «лопаткою», утримати на три рахунки. Переводити кінчик язика по черзі з правого кута рота в лівий кут рота. Показати язик, підняти його до верхньої губи («дістати кінчиком язика носа»). Показати язик, покласти його на нижню губу і опустити вниз до підборіддя. Поклацати язиком.

Дослідження довільної мимічної моторики.

Нахмурити брови, підняти брови вгору, наморщити -лоб.

Дослідження обсягу та якості рухів м'язів очей.

Зімкнути повіки, щільно зімкнути повіки, примружити очі, закрити по черзі праве і ліве око.

Дослідження можливості довільного формування певних мимічних позицій.

За допомогою миміки обличчя показати здивування, сум, страх, радість, сумнів, підозрілість.

2. Дослідження сенсорні функції

Дослідження слухової уваги.

Показати, який предмет пролунав: барабан, флейта, гармоніка і т. д. Визначити напрямок звучання предмета або іграшки. Визначити, що чується з-за ширми: звук води, що ллється зі склянки в склянку, шурхіт паперу - тонкої, товстої; розрізання паперу ножицями; звук падаючого на стіл олівця і т. д.

Дослідження музичного слуху.

Заспівати один куплет із знайомої пісні (без музичного супроводу), потім повторити його з музичним супроводом.

Дослідження сприйняття музики.

Прослухати і потім визначити почуте: марш, танець, колискова.

Дослідження звуковисотного слуху.

Визначити, як звучав дзвіночок - вище - нижче (для дошкільнят: «співав пісеньку»); визначити напрямок звукоряду на металофоні (для дошкільнят металофон, поставлений похило, стає «музичною драбинкою». На кінці молоточка закріпити маленьку ляльку-матрешку. Ударяти молоточком, а діти повинні визначити, куди по сходинках драбинки «йде» лялечка: вгору, вниз або через сходинку).

Дослідження тембрового слуху.

Порівняти звучання інструментів різних груп: ударні (барабан, бубон), духові (флейта, саксофон, кларнет), струнні (цитра, домра, балалайка та інші інструменти типу народних).

Дослідження динамічного слуху.

Прослухати звучання різних інструментів за типом «тепло - холодно»; наприклад, педагог подає на інструменті сильний чи слабкий звук, обстежуваний називає словом, як звучав інструмент: сильно - слабо. Або: педагог подає повторно сильний чи слабкий звук, обстежуваний повторює їх на інструменті.

Дослідження ритмічного почуття.

Простукати послідовно вісім ритмічних малюнків.

Дослідження тривалості і сили видиху.

Зіграти на будь-якому духовому інструменті, піддувати пушинки, листок паперу і т. д.

Дослідження співочого діапазону голосу

З допомогою музичного інструменту заспівати гаму на голосний звук, наприклад на звук а (спочатку до ноти до першої октави вгору, а потім до ноти до першої октави вниз).

Дослідження темпу.

Протягом певного відрізка часу утримати заданий темп в рухах рук, які відображаються педагогом. Потім за сигналом педагога пропонується виконати рух подумки, а за наступним сигналом (хлопок) показати, на якому русі обстежуваний зупинився. Рухи рук вперед, вгору, в сторони, на пояс, опустити.

Завдання:

1. За поданою схемою обстежити дітей з ФФНМ, ЗНМ, заїканням.
2. Оформити обстеження дітей у вигляді протоколів.
3. Аналіз змісту виконаних завдань.

2. Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Які області сенсорної сфери досліджуються у осіб з вадами мовлення?
2. Які зв'язки можливо встановити між сенсорно-руховими і мовленнєвими порушеннями?

3. Завдання для індивідуальної роботи:

1. Охарактеризуйте особливості психомоторного розвитку дитини і дорослого з порушенням мовлення.

Форма звіту: бесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема. Логоритмічні заняття з дітьми із заїканням.

Мета: Закріпити у студентів знання про засоби проведення логоритмічних занять з дітьми із заїканням. Сформувати вміння скласти логоритмічне заняття для дітей із заїканням.

Для допуску до заняття студенти повинні знати:

1. Методику проведення логоритмічних занять із заїкуватими дітьми.

вміти:

1. Організувати логоритмічне заняття з дітьми, які мають невротичну або неврозоподібну форму заїкання.

мати навички:

1. Орієнтуватися в етапах роботи із заїкуватими дітьми.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Якими положеннями обумовлено використання логоритміки при корекції заїкання?
2. Які порушення моторної, емоційно-вольової сфер і в поведінці у дітей із заїканням?

Методичні рекомендації з підготовки до практичних занять:

На закріплення теми "Логоритмічні заняття з дітьми із заїканням" відводиться 2 години, з них:

- опитування, практичні завдання 2 години.

Обладнання: конспекти лекцій.

Місце проведення: аудиторне заняття.

1. Практичні завдання:

1. Охарактеризувати методику проведення логоритмічних занять з дітьми із заїканням.
2. Вказати про особливості застосування засобів логоритміки у роботі з дітьми, які мають:
  - невротичну форму заїкання;
  - неврозоподібну форму заїкання.
3. Назвати етапи роботи з дітьми із заїканням.
4. Підібрати завдання для формування мовленнєвого дихання для дітей із заїканням.
5. Підібрати завдання для регуляції м'язового тону.

6. Підібрати завдання для розвитку м'язів та артикуляційних м'язів для дітей із заїканням.

7. Підібрати ігри для розвитку голосової функції у дітей із заїканням.

8. Скласти логоритмічне заняття на тему «В осінньому лісі».

2. Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Які особливості порушення моторної сфери спостерігаються у дорослих із заїканням?

2. Які засоби лоритміки використовуються в роботі з дітьми та дорослими із заїканням?

3. Завдання для індивідуальної роботи:

1. Який взаємозв'язок логоритміки з логопедичними заняттями за методикою ігрової діяльності?

2. Проаналізуйте логоритмічне заняття з дітьми із заїканням на етапі шепітного мовлення. Назвіть його особливості.

Форма звіту: бесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.

2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.

3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.

4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією.

Мета: Закріпити у студентів знання про особливості проведення логоритмічних занять для дітей з моторною та сенсорною алалією. Сформувати у студентів вміння проводити логоритмічне заняття з дітьми із ЗНМ.

Для допуску до заняття студенти повинні знати:

1. Особливості проведення логоритмічних занять з дітьми з моторною алалією.

2. Особливості проведення логоритмічних занять з дітьми з сенсорною алалією.

вміти:

1. Вміти розробити та провести логоритмічне заняття з дітьми з ЗНМ.

мати навички:

1. Орієнтуватися в основних напрямках логопедичної роботи з дітьми з моторною та сенсорною алалією.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Дайте характеристику порушень рухової, сенсорної і емоційно-вольової сфер дітей, що мають різні форми алалії.

2. В чому полягає спільна робота музичного керівника і логопеда на різних етапах корекційної роботи з розвитку мовлення у дітей з алалією?

3. Як долаються порушення моторних і сенсорних функцій у дітей з алалією на логоритмічних заняттях?

4. Покажіть послідовність розвитку мовлення дітей з алалією на логоритмічних заняттях.

Методичні рекомендації з підготовки до практичних занять:

На закріплення теми "Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією" відводиться 4 години, з них:

- опитування, практичні завдання 2 години;

- захист самостійної та індивідуальної роботи 2 години.

Обладнання: конспекти лекцій.

Місце проведення: аудиторне заняття.

1. Практичні завдання:

1. Підібрати рухливі ігри та завдання для дітей з ЗНМ I рівня.

2. Підібрати рухливі ігри та завдання для дітей з ЗНМ II рівня.

3. Підібрати рухливі ігри та завдання для дітей з ЗНМ III рівня.

4. Провести обстеження рухових вмій та навичок у дітей з I, II, III рівнем ЗНМ за поданою схемою:

а) Обстеження рухової пам'яті.

Руки вперед, верх, в сторони, перед грудьми, на пояс.

(заборонений рух руки верх)

б) Обстеження довільного гальмування рухів.

Марширувати та зупинитись за сигналом.

в) Обстеження статичної координації рухів.

Стояти із закритими очима на правій, а потім на лівій нозі (5 сек.).

г) Обстеження динамічної координації рухів.

Марширувати, чергуючи крок та хлопок долонею. Хлопки виконуються в проміжках між кроками.

д) Обстеження уваги.

Виконати одночасно два рухи однією рукою та один рух іншою рукою.

Виконати за зразком 10 рухів, але дитина виконує на один рух пізніше.

е) Обстеження координації рухів.

Ноги в сторони, на ширині плеч, руки верх, ліву ногу виставити в перед на носок, руки на пояс.

Підняти руки в сторони на рівні плечей, зігнути в ліктях, торкнутись плечей, розігнути руки на пояс, присісти, вирівнятись, руки опустити вниз тулуба.

Пройти по колу крокуючи, підстрибуючи, бігом та знову кроком (характер руху змінюється за сигналом).

є) Обстеження просторової організації рухів.

Ходьба по колу, в протилежному напрямку через коло.

ж) Обстеження довільної моторики пальців рук.

На рахунок:

- пальці стснути в кулак та розтиснути (5-6 разів);

- скласти пальці в кільце – розкрити в долоню;

- почергово сполучити всі падьці рук з великим пальцем, спочатку правої, а потім лівої руки.

5. Підібрати вправи для розвитку темпу і ритму у дітей з I рівнем ЗНМ.
6. Підібрати вправи для розвитку слухової уваги для дітей з ЗНМ II рівня.
7. Підібрати вправи для розвитку мовленнєвої уваги для дітей з ЗНМ III рівня.
8. Використовуючи підібрані вправи продемонструвати особливості проведення логоритмічного заняття.
9. За поданою схемою скласти логоритмічне заняття для дітей із ЗНМ I, II, III рівня на тему "У весняному саду".

2. Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Проаналізуйте музично-ритмічне заняття з елементами зображувальної діяльності і доведіть необхідність їх проведення з дітьми з алалією.
2. В чому особливості підготовки і проведення святкових ранків з дітьми з алалією.

3. Завдання для індивідуальної роботи:

1. Як розвивати самостійну художньо-мовленнєву діяльність дітей з алалією?
2. Проаналізуйте музичну діяльність дітей з алалією, вкажіть її особливості.

Форма звіту: бесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема. Логоритмічні заняття для дітей з ФФНМ

Мета: Закріпити у студентів знання про методику проведення логоритмічних занять з дітьми з дислалією, ринолалією, дизартрією, порушенням голосу. Навчити складати логоритмічні заняття для дітей з ФФНМ. Сформувати вміння проводити логоритмічне заняття.

Для допуску до заняття студенти повинні знати:

1. Методику проведення логоритмічних занять з дислалією, ринологією, дизартрією, порушенням голосу.

вміти:

1. Розробити логоритмічне заняття для роботи з дітьми з дислалією, ринологією, дизартрією, порушенням голосу.

мати навички:

1. Орієнтуватися в структурі проведення логоритмічного заняття для роботи з дітьми з дислалією, ринологією, дизартрією, порушенням голосу.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Які особливості порушення моторики у осіб з дислалією та дизартрією?
2. Назвіть рухові розлади при різних формах дизартрії.
3. Яке значення гри і вправ у підготовчий період корекції порушень звуковимови?
4. Наведіть приклади ігор і вправ на розвиток слухової уваги, мовленнєвого слуху, фонематичного сприймання, артикуляційної моторики тощо, які використовуються на логоритмічних заняттях з дітьми, що страждають дислалією.
5. Які особливості логоритмічної корекції в роботі з людьми з ринологією?
6. Назвіть логоритмічні засоби для зняття назаці.

Методичні рекомендації з підготовки до практичних занять:

На закріплення теми "Логоритмічні заняття для дітей з ФФНМ" відводиться 4 години, з них:

- опитування, практичні завдання 2 години;
- захист самостійної та індивідуальної роботи 2 години.

Обладнання: конспекти лекцій.

Місце проведення: аудиторне заняття.

1. Практичні завдання:

1. Підібрати дихальні вправи для дітей з дислалією, ринологією, дизартрією.

2. Підібрати завдання для формування ритму у дітей з дизартрією.
3. Підібрати завдання для формування різних видів ходьби у дітей з дислалією, ринолалією, дизартрією.
4. Підібрати ігри для розвитку фонематичного аналізу для дітей з дислалією.
5. Підібрати рухові ігри для дітей з дизартрією.
6. Підібрати ігри для регуляції м'язового тону у дітей при дизартрії:
  - молодшого дошкільного віку;
  - середнього дошкільного віку;
  - старшого дошкільного віку.
7. Порівняти структуру проведення логоритмічного заняття для дітей з дислалією, ринолалією, дизартрією, порушенням голосу. Визначити, що спільного, що відмінного
8. Скласти логоритмічне заняття для дітей з порушенням голосу.
9. Ділова гра. Провести заняття для дітей з порушенням голосу. (Провести серед студентів групи).

2. Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Назвіть завдання логоритмічного виховання дітей з дизартрією на кожному етапі логопедичної роботи з ними.
2. Наведіть приклади вправ лікувальної гімнастики для дітей з дизартрією.

3. Завдання для індивідуальної роботи:

1. Яке значення роботи з виховання дихання у людей з порушеннями голосу?
2. Наведіть приклади вправ трьохфазного дихання на приголосних звуках.

Форма звіту: бесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема. Логопедична ритміка в системі роботи із людьми з афафзією.

Мета: Закріпити у студентів знання про організацію і проведення корекційної роботи з людьми з афазією. Навчити складати логоритмічні заняття при роботі з людьми з афазією.

Для допуску до заняття студенти повинні знати:

1. Особливості організації логоритмічної роботи з людьми з афазією.
2. Особливості проведення корекційної роботи з людьми з афазією.

вміти:

1. Складати логоритмічні заняття при роботі з людьми з афазією.

мати навички:

1. Орієнтуватися в основних напрямках логоритмічної роботи при роботі з людьми з афазією.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Назвіть порушення рухової сфери хворих афазією.
2. Які порушення кіркової нейродинаміки хворих афазією?
3. Особливості порушень при сенсорній формі афазії.
4. Особливості порушень при моторній формі афазії.

Методичні рекомендації з підготовки до практичних занять:

На закріплення теми "Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми з афафзією" відводиться 4 години, з них:

- опитування, практичні завдання 2 години;
- захист самостійної та індивідуальної роботи 2 години.

Обладнання: конспекти лекцій.

Місце проведення: аудиторне заняття.

1. Практичні завдання:

1. Назвіть етапи роботи при подоланні афазії.
2. Підберіть рухові вправи для хворого з афазією.
3. Підберіть назви творів для прослуховування.
4. Підберіть рухові ігри для хворого з афазією.

5. Підберіть завдання та вправи рахункового плану.
6. Підберіть завдання для співу.
7. Порівняйте прийоми логоритмічної роботи для людей із заїканням та прийоми роботи для людей з афазією.
8. Підберіть методику для обстеження людей з афазією.

2. Завдання для самостійної роботи студентів:

1. В чому суть відновлювального навчання і яка в ньому роль кінезітерапії?
2. Які особливості логоритмічної роботи на різних етапах відновлювального навчання?

3. Завдання для індивідуальної роботи:

1. Назвіть приклади вправ для відновлення рухливості рук, ніг у поєднанні з мовленням.
2. Як засобами логоритміки можна сприяти відновленню письма у хворих афазією?

Форма звіту: бесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

2.4. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ, САМОСТІЙНИХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ СТУДЕНТІВ

Закріплення пройденого матеріалу відбувається на практичних заняттях, які передбачені у навчальній програмі, їх виконують після вивчення теми чи розділу курсу. **Практичні роботи** мають важливе навчально-пізнавальне значення, сприяють формуванню вмінь і навичок, необхідних для засвоєння отриманих знань. Вони включають в себе пояснення теоретичного матеріалу, та виконання письмової практичної роботи або тестування.

Самостійна робота студентів з додатковою літературою передбачає: повторення важливих частин і розділів з дисципліни "Логоритміка з методикою викладання"; конспектування та узагальнення розділів; підготовка відповідей за основними запитаннями пройденого матеріалу; складання порівняльних характеристик, схем, таблиць, написання рефератів з наданої теми, розробка занять з розвитку мовлення, проведення обстежень мовлення дітей на різних вікових етапах, тощо.

Метою індивідуальної роботи є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчальної дисципліни та розвиток навичок самостійної роботи індивідуальних навчально-дослідних завдань ІНДЗ.

ІНДЗ – це позааудиторна самостійна робота студента навчального, навчально-дослідницького чи проектно-конструкторського характеру, яка використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни і завершується разом зі складанням підсумкового екзамену або заліку із відповідної навчальної дисципліни.

ІНДЗ – це завершена теоретична або практична робота в межах програми навчальної дисципліни, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, сформованих у процесі опанування навчальною дисципліною та охоплює декілька тем або зміст навчальної дисципліни загалом.

2.5. МЕТОДИЧНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки

Кількість годин – 2 години

Мета: Закріпити у студентів знання про об'єкт, предмет, мету та завдання логопедичної ритміки; принципи і методи логопедичної ритміки; методи і прийоми навчання у логопедичній ритміці; основні поняття логопедичної ритміки

Питання для обговорення:

1. Сформулюйте визначення логопедичної ритміки?
2. Розкрийте основні поняття логопедичної ритміки?
3. Вибудуйте послідовність фаз з яких складається онтогенез моторної функції?
4. Розкрийте рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів?
5. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?
6. Назвіть методи дослідження логоритміки.
7. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей у осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Завдання самостійної роботи студентів:

1. Наведіть приклад використання методів і прийомів у логопедичній ритміці.
2. Поясніть значення кожного принципу для логопедичної ритміки.
3. Назвіть та розкрийте основні поняття логопедичної ритміки.

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 2. Система логоритмічного виховання

Кількість годин – 2 години

Мета: Закріпити у студентів знання про історичний розвиток логоритмічної науки

Питання для обговорення:

1. В чому сутність методу Е. Жак-Далькроза?
2. Яка роль ритмічної гімнастики в становленні системи логоритмічного виховання?
3. Назвіть особливості логоритміки.
4. Яка роль основних ланок логоритміки в корекційно-виховному процесі?

Завдання самостійної роботи студентів:

1. Провести аналіз накової літератури та розкрити послідовність формування та розвитку логопедичної ритміки.
2. Розкрити психофізіологічну структуру рухового акту. Етапи виконання довільного руху (теорія М.О.Бернштейна).

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки

Кількість годин – 6 години

Мета: Закріпити у студентів знання про засоби логопедичної ритміки та особливості музично-ритмічного впливу на дітей дошкільного віку, школярів, підлітків і дорослих з мовленнєвою патологією

Питання для обговорення:

1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.
2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих
3. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки
4. Ходьба і марширування в різних напрямках
5. Вправи на розвиток дихання, голосом артикуляції
6. Вправи, що регулюють м'язовий тонусу
7. Вправи на активізацію уваги
8. Рахункові вправи
9. Мовленнєві вправи без музичного супроводу
10. Вправи, що формують почуття музичного ритму або метра
11. Вправи, що формують почуття музичного темпу
12. Ритмічні вправи
13. Спів
14. Гра на музичних інструментах
15. Музична самостійна діяльність
16. Ігрова діяльність
17. Вправи для розвитку творчої ініціативи
18. Заключні вправи

Завдання самостійної роботи студентів:

1. Навести кілька зразків вправ до кожного з логоритмічних засобів.

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення

Кількість годин – 2 години

Мета: Закріпити у студентів знання про особливості дослідження моторної та сенсорної функції у осіб з порушеннями мовлення

Питання для обговорення:

1. Методика дослідження психомоторної функції
2. Методика дослідження сенсорної функції

Завдання самостійної роботи студентів:

1. Підберіть 5-6 вправ для дослідження психомоторної функції
2. Підберіть 5-6 вправ для дослідження сенсорної функції

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 5. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подолання заїкання

Кількість годин – 6 години

Мета: Закріпити у студентів знання про особливості логопедичної ритміки в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подоланні заїкання

Питання для обговорення:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.

2. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих із заїканням.
3. Зміст заняття з логопедичної ритміки з особами із заїканням.
4. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням в залежності від етапу корекційної роботи.

Завдання самостійної роботи студентів:

1. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкання
2. Організація занять з логоритміки при різних формах заїкання.
3. Особливості моторного розвитку при заїканні.
4. Структура заняття з логоритміки при корекції заїкання.

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 6. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією

Кількість годин – 6 години

Мета: Закріпити у студентів знання про особливості логопедичної ритміки в системі роботи з дітьми з алалією

Питання для обговорення:

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей з алалією
2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми, що страждають алалією

Завдання самостійної роботи студентів:

1. Особливості організації логоритмічної роботи з дітьми з алалією.

2. Організація занять з логоритміки при моторній алалії.
3. Організація занять з логоритміки при сенсорній алалії.

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми з ФФНМ

Кількість годин – 6 години

Мета: Закріпити у студентів знання про особливості логопедичної ритміки в системі роботи з дітьми з ФФНМ

Питання для обговорення:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольованої поведінки в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу 119
2. Особливості використання логоритмічних музично ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу

Завдання самостійної роботи студентів:

1. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання дислалії.
2. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання дизартрії.
3. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання порушення голосу.
4. Організація занять з логоритміки при дислалії, дизартрії та порушенні голосу.
5. Особливості моторного розвитку при дизартрії.
6. Структура заняття з логоритміки при корекції дислалії.
7. Структура заняття з логоритміки при корекції дизартрії.
8. Структура заняття з логоритміки при корекції порушень голосу.

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 8. Логопедична ритмика в системі роботи з людьми з афафзією

Кількість годин – 6 години

Мета: Закріпити у студентів знання про особливості логопедичної ритмики в системі роботи з людьми з афазією

Питання для обговорення:

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільно поведінки у хворих з афазією
2. Кінезітерапія хворих з афазією в системі відновлювального навчання

Завдання самостійної роботи студентів:

1. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання афазії.
2. Організація занять з логоритмики при моторній афазії.
3. Організація занять з логоритмики при сенсорній афазії.
4. Структура заняття з логоритмики при афазії.

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

2.6. МЕТОДИЧНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки

Кількість годин – 2 годин

Мета: Закріпити у студентів знання про об'єкт, предмет, мету та завдання логопедичної ритміки; принципи і методи логопедичної ритміки; методи і прийоми навчання у логопедичній ритміці; основні поняття логопедичної ритміки

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Дайте визначення основним поняттям логоритміки.
2. Охарактеризуйте принципи логопедичної ритміки.
3. Поясніть значення методів і прийомів логопедичної ритміки.

Форма звіту: письмова робота.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 2. Система логоритмічного виховання

Кількість годин – 2 години

Мета: Сформувати у студентів розуміння і знання про історичний розвиток логоритміки

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Підготувати реферат за визначеною темою „Система логоритмічного виховання“

Орієнтовні теми рефератів:

1. Загальні принципи музично-ритмічного виховання.
2. Основні ланки системи логоритмічного впливу.
3. Музика і всебучний розвиток особистості.
4. Значення музично-ритмічних занять у розвитку психомоторики дітей з мовленнєвими вадами.
5. Кінезі терапія в системі подолання порушень мовлення у хворих з органічними ураженнями нервової системи.
6. Особливості моторної та емоційно-вольової сфери у дітей з ФФНМ та ЗНМ.
7. Система логоритмічної роботи під час подолання фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення.
8. Структура рухового акту.
9. Значення логоритміки в системі роботи з подолання вад мовлення дітей.
10. Особливості проведення ігор та логоритмічних занять.
11. Досвід логоритмічних пошуків 30-60-х років.
12. Сучасні проблеми логоритміки.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ

Реферат є самостійною письмовою науковою роботою студента. Робота над рефератом передбачає поглиблене вивчення обраної наукової проблеми, сучасної літератури, а також засвідчує володіння навичками логічного аналізу та узагальнення матеріалу, його системного викладу.

Реферат показує здатність студента розбиратися у фахових питаннях, систематизувати теоретичний матеріал з обраної теми, творчо використовувати наукові ідеї та положення для методологічного аналізу проблематики, у якій планує спеціалізуватися студент.

Обсяг реферату становить 15-30 сторінок друкованого тексту, виконаний у текстовому процесорі Microsoft Word, при цьому використовуються наступні параметри: шрифт Times New Roman, кегль 14, інтервал – 1,5; абзацний відступ – 1,25 см.; вирівнювання по ширині (на сторінці 25-30 рядків). Параметри сторінки: поле верхнє – 2.0 см, нижнє – 2.0 см, ліве – 2.0 см, праве – 2.0 см. Реферат має бути зброшурований.

Реферат має відповідати вимогам до наукової публікації, бути вичитаним, акуратно оформленим із застосуванням необхідного наукового апарату текстового викладу (бібліографічно правильно складений список використаних джерел у відповідності з існуючими вимогами, звірені цитати).

Вимоги до оформлення

Реферат обов'язково має мати тульну сторінку.

**Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і
психології
Кафедра логопедії та спеціальних методик**

РЕФЕРАТ

з предмету логоритміка з методикою
на тему: **Діагностика рівня розвитку зв'язного мовлення
у молодших школярів з тяжкими порушеннями
мовлення**

Виконала: студентка 3 курсу
групи КорL1-M16
спеціальності 016 Спеціальна освіта,
за освітньою програмою "Логопедія,
Спеціальна психологія"
Цокот Дана Вікторівна

Керівник: Лісова Л.І.
кандидат педагогічних наук
Національна шкала _____
Кількість балів ____ Оцінка ECTS ____

Кам'янець-Подільський, 2018 рік

Структурними елементами реферату є зміст, вступ, викладення змісту теми (2-3 розділи), висновок, список використаних джерел.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4

РОЗДІЛ 1. ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ, ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА.....	8
1.1. Сутність зв'язного мовлення, як науково-теоретична проблема.....	8
1.2. Характеристика зв'язного мовлення у молодших школярів з типовим розвитком та з важкими порушеннями мовлення.....	12
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	20
2.1. Зміст та методи психолого-педагогічної оцінки зв'язного мовлення у молодших школярів з важкими порушеннями мовлення.....	20
2.2. Аналіз результатів дослідження.....	25
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29
ДОДАТКИ.....	31

Зміст – включає всі перераховані вище структурні елементи реферату, з вказаними сторінками, на яких вони знаходяться. Основний зміст реферату розподіляється на розділ. Заголовки плану дублюються в тексті реферату.

Вступ складає приблизно 5% тексту рукопису, або 3-5 сторінок.

У вступі подають загальну характеристику роботи у такій послідовності.

Актуальність теми.

Розкривають значимість обраної теми для розвитку відповідної галузі науки на основі аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури із зазначенням практично розв'язаних завдань, актуальних проблем у певній галузі. Висвітлення актуальності повинно бути небагатослівним.

Мета і завдання дослідження.

Формулюють мету роботи і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. *Мета* дослідження повинна бути пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також є кінцевим результатом, якого прагне досягти виконавець. Слід уникати формулювання мети, вживаючи слова

«Дослідження...», «Вивчення...», «Аналіз...», позаяк ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Краще застосувати такі висловлювання: «Виявити...», «Визначити...», «З'ясувати...», «Надати характеристику...», «Довести...».

Керуючись метою роботи, визначають *завдання*. Формулювання завдань необхідно робити якомога більш ретельно, оскільки опис їхнього рішення має відобразити зміст складових частин роботи. А також, досить часто, заголовки розділів і підрозділів формуються на основі завдань.

Частина об'єктивної реальності (подія, процес, явище), що обрана для вивчення, є *об'єктом* дослідження.

Найбільш важливі з теоретичної чи практичної точки зору властивості об'єкта, які підлягають вивченню за допомогою певних методів є *предметом* дослідження.

Об'єкт та предмет пізнання не одне й те саме. Визначаючи об'єкт дослідження, необхідно відповісти на запитання: що розглядається? А предмет означає аспект розгляду, дає уявлення про те, як розглядається об'єкт саме в даному дослідженні, цим дослідником. Наприклад, об'єкт дослідження – формування професійного мислення студентів педагогічних спеціальностей, а предмет дослідження – розвиток творчого професійного мислення майбутніх учителів засобами активних методів навчання.

Методи дослідження.

Методи досліджень – спосіб набуття достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у різних сферах діяльності. Подають перелік методів дослідження, використаних для розв'язання поставлених в роботі завдань. Перераховують їх коротко та конкретно, визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Обґрунтовують вибір методів, що забезпечують достовірність отриманих результатів та висновків.

На завершення у вступі описують структуру роботи: вказується кількість розділів і підрозділів, використаних джерел, додатків.

Основний зміст реферату – повинен містити самостійно виконаний – теоретичний та емпіричний матеріал дослідження, що відповідає проблемі заявленій у темі реферату, з узагальненням існуючої психолого-педагогічної, медичної та іншої літератури.

Кожен новий розділ має починатися з нового аркушу паперу.

У висновках необхідно дати коротке резюме викладеного в основній частині реферату. Висновки, які зроблені відповідно до поставлених завдань, або посилання на методологічне застосування опрацьованого у рефераті матеріалу. Автор реферату вказує на ту частину змісту реферату, яка є його особистим доробком.

Список використаних джерел вказує на вивчені автором роботи, за якими може мати місце бесіда стосовно змісту реферату. Цей список має включати в себе як фундаментальні наукові праці, так і останні публікації з обраної теми, наявні у вітчизняній та зарубіжній літературі. Використана література обов'язково має знайти своє відображення в тексті реферату (шляхом аналізу та прямого цитування).

Форма звіту: письмова робота.

Література для написання реферату:

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Ветлужна Н.А. Методика музыкального воспитания в детском саду. – М.: Академия, 2002. – 193 с.
3. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
4. Волкова Г.А. Игровая деятельность в устранении заикания у детей дошкольного возраста. – М.: Книга КО, 2003. – 284 с.
5. Власова Т.М., Пфафенродт А.Н. Фонетическая ритмика. – М.: ВЛАДОС, 2006. – 235с.
6. Гринер В.А. Логопедическая ритмика для дошкольников. – М.: Айран-прес, 2008. – 259 с.

7. Заняття з логоритміки в групах для дітей із заїкуванням. Методичні рекомендації. /Під ред. А.В. Щолохової, Р.А. Юрової /. – К.: НМЦСО, 2000. – 129 с.
8. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
9. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.
10. Сосна В.Ю., Рабиен Э.М. Ритмическая гимнастика. – К.: Колибри, 2002. – 382 с.
11. Сторковская Л.В. Подвижные игры в терапии больных и ослабленных детей. – М.: АРТКИ, 2009. – 274 с.
12. Цвынтарный В. Играем пальчиками и развиваем речь. – Спб.: Лань, 2006. – 262 с.

Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки

Кількість годин – 4 години

Мета: Систематизувати знання студентів про засоби логопедичної ритміки.

Питання для обговорення:

1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.
2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих
3. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки
4. Ходьба і марширування в різних напрямках
5. Вправи на розвиток дихання, голосом артикуляції
6. Вправи, що регулюють м'язовий тонусу
7. Вправи на активізацію уваги
8. Рахункові вправи
9. Мовленнєві вправи без музичного супроводу
10. Вправи, що формують почуття музичного ритму або метра

11. Вправи, що формують почуття музичного темпу

12. Ритмічні вправи

13. Спів

14. Гра на музичних інструментах

15. Музична самостійна діяльність

16. Ігрова діяльність

17. Вправи для розвитку творчої ініціативи

18. Заклучні вправи

1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.

2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих

3. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки

4. Ходьба і марширування в різних напрямках

5. Вправи на розвиток дихання, голосом артикуляції

6. Вправи, що регулюють м'язовий тонусу

7. Вправи на активізацію уваги

8. Рахункові вправи

9. Мовленнєві вправи без музичного супроводу

10. Вправи, що формують почуття музичного ритму або метра

11. Вправи, що формують почуття музичного темпу

12. Ритмічні вправи

13. Спів

14. Гра на музичних інструментах

15. Музична самостійна діяльність

16. Ігрова діяльність

17. Вправи для розвитку творчої ініціативи

18. Заклучні вправи

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Навести кілька зразків вправ до кожного з логоритмічних засобів.

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 5. Логопедична ритмика в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подолання заїкання

Кількість годин – 2 години

Мета: Сформувати у студентів знання про особливості організації логоритмічної роботи з корекції заїкання.

Питання для обговорення:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих із заїканням.
2. Зміст заняття з логопедичної ритмики з особами із заїканням.
3. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням в залежності від етапу корекційної роботи.

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Опишіть особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкання
2. Структура заняття з логоритмики при корекції заїкання.
3. Розробити заняття з логоритмики при різних формах заїкання.

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.

4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 6. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією

Кількість годин – 2 години

Мета: Сформувати у студентів знання про особливості організації логоритмічної роботи при алалії.

Питання для обговорення:

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей з алалією
2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми, що страждають алалією

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Опишіть особливості організації логоритмічної роботи при алалії
2. Структура заняття з логоритміки при алалії.
3. Розробити заняття з логоритміки при алалії

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Волкова Г.А. Логопедическая ритміка. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
3. Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми з ФФНМ

Кількість годин – 2 години

Мета: Сформувати у студентів знання про особливості організації логоритмічної роботи при ФФНМ.

Питання для обговорення:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольованої поведінки в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу
2. Особливості використання логоритмічних музично ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу

Завдання для індивідуальної роботи:

- 1.Опишіть особливості організації логоритмічної роботи з подолання дислалії, дизартрії та порушення голосу.
- 2.Особливості організація занять з логоритміки при дислалії, дизартрії та порушенні голосу.
- 3.Структура заняття з логоритміки при корекції дислалії, дизартрії, порушені голосу.
- 4.Розробити заняття з логоритміки при корекції дислалії, дизартрії, порушені голосу.

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
- 2.Волкова Г.А. Логопедическая ритміка. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
- 3.Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

Тема 8. Логопедична ритміка в системі роботи з особами з афафізією

Кількість годин – 2 години

Мета: Сформувати у студентів знання про особливості організації логоритмічної роботи при афазії.

Питання для обговорення:

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільно поведінки у хворих з афазією
2. Кінезітерапія хворих з афазією в системі відновлювального навчання

Завдання для самостійної роботи:

- 1.Опишіть особливості організації логоритмічної роботи з подолання афазії.
- 3.Особливості організація занять з логоритміки при афазії.
- 4.Структура заняття з логоритміки при афазії.
- 5.Розробити заняття з логоритміки при корекції афазії.

Форма звіту: співбесіда.

Література

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
- 2.Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
- 3.Логопедія /за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 3. – К.: Видавничий Дім Слово, 2015. – 776с.
4. Логопедія: підручник / За ред М.К. Шеремет. – Вид. 4-те, перер. та доповн. – К.: Видавничий дім "Слово", 2017. – 856 с.

2.7. ЗАВДАННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Мета: закріпити у студентів основні знання про об'єкт, предмет, мету та завдання логопедичної ритміки; принципи і методи логопедичної ритміки; методи і прийоми навчання у логопедичній ритміці; основні поняття логопедичної ритміки; зміст структуру та засоби логопедичної ритміки; методику дослідження психомоторної функції та сенсорної функції; особливості логопедичної ритміки в системі корекційної роботи з подолання заїкання, ФФНМ, алаїї, афазії.

Теми поточної перевірки знань

Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки
Тема 2. Система логоритмічного виховання
Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки
Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення
Тема 5. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подолання заїкання
Тема 6. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією
Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми з ФФНМ
Тема 8. Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми з афазією

Питання до модульної контрольної роботи з дисципліни

"Логоритміка з методикою"

1. Теоретичні питання логоритміки (об'єкт, предмет, мета та провідні завдання дисципліни).
2. Структурні елементи логоритміки.
3. Принципи логоритміки.
4. Методи логоритміки. Прийоми логоритміки. Загальна характеристика.
5. Засоби логоритміки. Загальна характеристика.
6. Ходіння та марширування як засоби логоритміки.
7. Вправи для розвитку дихання, голосу.
8. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.
9. Вправи, що спрямовані на активізацію уваги.
10. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
11. Вправи, що спрямовані на розвиток почуття музичного розміру.
12. Ритмічні вправи.

- 13.Гра на інструментах.
- 14.Вправи, що спрямовані на розвиток музичного темпу.
- 15.Ігрова діяльність.
- 16.Заклучні вправи.
- 17.Значення логоритміки в корекційній роботі з подолання різних мовленнєвих порушень.
- 18.Психофізіологічна структура рухового акту. Етапи виконання довільного руху (теорія М.О.Бернштейна).
- 19.Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дислалії (особливості роботи при різних формах дислалії).
- 20.Логопедична ритміка в системі роботи з усунення ринолалії.
- 21.Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дизартрії.
- 22.Особливості організації логоритмічних занять з дітьми, які страждають на дитячий церебральний параліч (ДЦП).
- 23.Особливості проведення логоритмічних занять з особами, які страждають на порушення голосу.
- 24.Етапи логоритмічної роботи з усунення дизартрії. Загальна характеристика.
- 25.Особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкування.
- 26.Організація занять з логоритміки при різних формах заїкування.
- 27.Особливості моторного розвитку при заїкуванні.
- 28.Структура заняття з логоритміки при корекції заїкування.
- 29.Логопедична ритміка в системі подолання алалії.
30. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей з алалією
31. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми, що страждають алалією
32. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільно поведінки у хворих з афазією
33. Кінезітерапія хворих з афазією в системі відновлювального навчання

2.8. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

(Зразок виконання модульної контрольної роботи)

1. Основні поняття логопедичної ритміки

Рух є основною біологічною якістю живої матерії, він розвивається і вдосконалюється разом з еволюцією живої природи.

Рухове вміння – це ступінь оволодіння технікою дії, яка відрізняється підвищеною концентрацією уваги на складові частини руху і способи вирішення рухового завдання.

Рухова навичка – такий ступінь володіння технікою дії, при якій управління рухами відбувається автоматизовано і дії відрізняються високою технічністю.

Психомоторний розвиток протікає в тісному зв'язку з моторним розвитком. Цей зв'язок досить сильний, а порушення психічного розвитку створюють такі численні і різноманітні взаємозв'язки з руховими порушеннями, що визначення «психомоторний розвиток» використовується як щодо норми, так і патології.

У педагогічному аспекті **ритміка** (від грецького *rhythmos* - відноситься до ритму, рівномірний) - це система фізичних вправ, побудована на зв'язку рухів з музикою.

Музичний ритм є вираженням деякого емоційного змісту. Він має і моторну, і емоційну природу, так як в основі його лежить сприйняття виразності музики. Поза музикою почуття музичного ритму не може розвинути.

Музично-ритмічне почуття характеризується здатність активно переживати (відображати в русі) музику і внаслідок цього тонко відчувати емоційну виразність тимчасового ходу музичного руху.

На основі розвитку музично-ритмічного почуття будується **музично-ритмічне виховання**. Його зміст становить цілеспрямоване формування особистості шляхом впливу на неї музики і ритму з метою виховання пізнавальної, вольової та емоційної сфер особистості.

Найбільш часто на музично-ритмічних заняттях і поза ними використовується **рухлива гра**.

Лікування за допомогою руху передбачає використання всіх видів і форм руху як лікувальних чинників. Для позначення даного виду терапії використовують термін «**кінезітерапія**» як найбільш загальне визначення застосування різних форм руху, рухової активності і природних моторних функцій людини.

Лікувальна ритміка є частиною кінезітерапії. Її завдання полягає в тому, щоб за допомогою системи фізичних вправ під музику розвинути почуття ритму і використовувати його в лікувально-корекційних цілях.

Складовою ланкою лікувальної ритміки є **логопедична ритміка**.

2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків та дорослих

Музично-ритмічне і логоритмічне виховання спрямоване на реалізацію оздоровчих, освітніх, естетичних, виховних, корекційних завдань.

Особлива увага на логоритмічних заняттях звертається на оздоровлення дітей з різними видами ринолалії (особливо дітей з відкритою ринолалією), з дизартрією, алалією, заїканням, з функціональною дислалією. Так, наприклад, у дітей з ринолалією необхідно розвивати діафрагмальне дихання, зміцнювати м'язи діафрагми, черевного пресу, міжреберні м'язи, а також зміцнювати м'язи глотки, гортані, м'якого піднебіння. Це створює сприятливі умови для проведення операцій в ротовій порожнині, слугує своєрідною профілактикою простудних захворювань. Для дітей з дизартрією логоритмічні заняття слід проводити дозовано, оздоровчі завдання будуть вирішуватися в кожному випадку індивідуально; які групи м'язів розвивати, в якому обсязі, з яким фізичним навантаженням, визначають лікар і логопед спільно в залежності від механізму і симптоматики дизартрії.

Корекційні завдання логоритмічного виховання дорослих, підлітків і школярів вирішуються на рівні усвідомленого ставлення до мовленнєвого

розладу, до себе як особистості і до оточення. Пацієнти розуміють необхідність і корисність проведених з ними занять, що обумовлює їх самостійну роботу над вимовою і моторикою на тому чи іншому рівні саморегуляції своєї діяльності. Чим свідоміше ставлення до дефекту, чим повніше прагнення подолати його, тим вищий рівень довільної саморегуляції діяльності. Педагог (логопед, ритміст) і психотерапевт допомагають пацієнтові організувати самостійну роботу, особливо підліткам і школярам, аналізують успіхи в цій роботі і причини невдач, вселяють упевненість у можливості оволодіння мовленнєвими і руховими вміннями та навичками і користування ними в процесі спілкування з людьми.

3. Які вправи використовують на логоритмічних заняттях, що регулюють м'язовий тонус

Ці вправи дозволяють дітям керувати своїми м'язами та навчитися керувати своїми рухами.

Дошкільнята і молодші школярі знайомляться з гучним і тихим звучанням музичного інструмента спочатку в положенні стоячи або сидячи біля нього і виконуючи, наприклад, м'які рухи прапорцями внизу – на тихе звучання і сильніші помаху ними над головою – на гучне звучання; крім прапорців, можна використовувати барабан, бубон, обруч, стрічку. Надалі вправи ускладнюються. Діти виконують завдання з предметами під час ходьби, бігу. Так, на сильне звучання діти йдуть по колу, розмахують прапорцями, на тихе – зупиняються, ховають їх за спину. Різницю звучання можна позначити і характером кроку: на гучне звучання діти йдуть на всій ступні, на тихе – на пальчиках. Нарешті, пропонується одне звучання для ніг, інше для рук, пов'язане зі зміною сили звучання.

Загальнорозвиваючі вправи. За допомогою цих вправ можна вибірково впливати на розвиток м'язів спини, живота, плечового пояса, ніг. За характером виконання вони поділяються на вправи з предметами (прапорці, м'ячі, стрічки та ін.) і без предметів. У вправах з предметами розвиваються сила рухів, спритність, чіткість, швидкість реакції, окомір. Особливу увагу слід приділити

вправам з м'ячами. Використовуються м'ячі всіх розмірів: великі (при відштовхуванні підвішеного м'яча), середні (при перекочуванні і ловлі), маленькі (при виконанні кидків, передачі по ряду і перенесення). У цих рухах чергується напруга і розслаблення, знімається зайва напруга з м'язів, коли вправу вже освоєно на рівні рухової навички.

Корекційні вправи застосовуються для зміцнення м'язів стоп і тулуба, для розвитку функції рівноваги, формування правильної постави. Вправи в положенні лежачи на животі і підтягування на руках по гімнастичній лавці і похилій дошці, лазання по гімнастичній стінці, зміцнюють м'язи спини і плечового пояса, впливають на формування правильної постави.

2.9. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Комплексна контрольна робота (МКР) складається на основі запитань, які пропонуються до екзамену, включає в себе практичні завдання.

У МКР входять 3 завдання: перше та друге теоретичні, третє – практичне. Перше завдання оцінюється - **3 бали**, друге – **3 бали**, третє – **4 бали**. Переведення умовних одиниць в оцінки проводиться за такою системою:

9-10 балів – "відмінно". Студент дав повну, розгорнуту, обґрунтовану відповідь на перше та друге теоретичні запитання МКР, правильно виконав практичну частину завдань, допустив незначні неточності, які в цілому не впливають на розуміння ним навчального матеріалу і вміння ним оперувати.

7-8 балів – "добре". Студент дав відповідь на перше та друге теоретичне запитання МКР, та при цьому воно має певні неточності, які не впливають на загальну структуру, але вказують на часткове нерозуміння матеріалу. Спостерігаються помилки під час виконання практичного завдання.

5-6 балів – "задовільно". Студент не правильно відповів на теоретичні запитання, допустив помилки при виконанні практичної роботи. Помилки вказують на часткове нерозуміння ним матеріалу.

3-4 балів – "незадовільно". Студент не зміг розкрити сутність теоретичного першого та другого питання, при відповіді допускав грубі помилки, які вказують на нерозуміння структури вивчення матеріалу. Незроблена практична частина завдань.

1-2 балів - незадовільно з проведенням додаткової роботи. Жодної вірної відповіді. Незроблена практична частина завдань.

2.10. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Агнозія – порушення процесів предметного сприйняття; може бути слуховою, зоровою, тактильною.

Акапела – багатоголосий, переважно хоровий спів без інструментального супроводу.

Акомпанемент – музичний супровід соліста (співака, інструменталіста), хору, ансамблю, танцю, гімнастичних вправ і т. д.

Акорд (співзвуччя) – одночасне звучання трьох або більше звуків, різних за висотою, назвою.

Акцент (наголос) - підкреслення будь-якого звуку, акорду.

Акцент має різні графічні позначення: >, Л, sf тощо. Вони виставляються в вокальних (сольних і хорових) партіях над нотоносцем (при відсутності тексту); в інструментальних творах. Може виставлятися між нотними рядками або над кожною окремо в залежності від виконавської виразності.

Ансамбль (разом). 1. Музичний твір для декількох виконавців: дует (двоє виконавців), тріо, або терцет (троє), квартет (четверо), квінтет (п'ятеро) і т.д. 2. Єдиний художній колектив. 3. Злитість, узгодженість хорового виконання.

Апраксія – порушення предметних дій при відсутності паралічів.

Оральна апраксія – порушення довільних рухів язика, губ і нижньої щелепи.

Атаксія – розлад координації рухів; виражається в невідповідності рухів, їх неточності

Атетоз – особливий вид насильницьких рухів, відноситься до групи гіперкінезів. Локалізується найчастіше в верхніх кінцівках, рідше в нижніх. Особливо виражений буває в пальцях кисті. Часто захоплює тільки одну половину тіла.

Атонія – різке падіння м'язового тону.

Атрофія – відмирання живлення тканин.

Аферентний – проводить збудження до центральної нервової системи.

Вокалізація – вокальний прийом розпінування на голосні звуки.

Гамма (звукоряд) - послідовне звучання ступенів ладу в висхідному і

низхідному порядках. Найбільш поширені Г. діатонічна (з 7 ступенів) і хроматична (з 12 ступенів).

Гармонія. 1. Послідовне, закономірне поєднання співзвуччя в умовах ладу і тональності. 2. Навчальний предмет в теорії музики.

Геміпарез – ураження на одній половині тіла функції довільної рухливості. Парез м'язів однієї половини тіла.

Гіперкінез – насильницький рух.

Гіпертонія - підвищений тонус м'язів.

Гіпокінезія – зменшення сили, обсягу, швидкості рухів.

Діапазон – звукові можливості співучого голосу або будь-якого інструменту, обсяг між найвищими і найнижчими звуками голосу (інструменту).

Дикція – чітка, виразна вимова слів.

Динаміка (сила) – використання посилення або послаблення звучання як виразного засобу виконання. Основні графічні позначення Д.: f (форте) – голосно, p (піано) – тихо, mf (меццо-форте) – помірно голосно, mp (меццо-піано) – помірно тихо, crescendo (крещендо) – посилюючи, diminuendo (дімінуендо) – послаблюючи і ін.

Динаміка (сила) - використання посилення або послаблення звучання як виразного засобу виконання. Основні графічні позначення Д.: f (форте) – голосно, p (піано) – тихо, mf (меццо-форте) - помірно голосно, mp (меццо-піано) – помірно тихо, crescendo (крещендо) – посилюючи, diminuendo (дімінуендо) – послаблюючи і ін.

Дисонанс – співзвуччя, в якому звуки не поєднуються, викликають відчуття неузгодженості.

Дистонія – відхилення від норми в тонусі м'язів.

Еферентний – передає збудження від центральної нервової системи до периферії.

Жанр – поняття, що визначає зміст, характер, напрям музичного твору, наприклад жанр оперної, симфонічної, вокальної, камерної музики. Жанровою зазвичай називають музику, близько пов'язану з побутом (марш, танець і т. д.).

Жіночі голоси в сольному співі:

сопрано (високе звучання), меццо-сопрано (середнє звучання), контральто (низьке звучання), альт (низьке звучання).

Заспів – початок сольної або хорової пісні.

Затакт – початок музичного твору зі слабкої частки.

Звук музичний – коливання звучного тіла, що має основні властивості: висоту, тривалість, тембр, динаміку (силу).

Звукоряд – послідовність основних ступенів ладу: до, ре, мі, фа, соль, ля, сі.

Імпровізація – творча діяльність безпосередньо під час виконання. Вигадування своїх варіантів пісень, танців,

Інтенційний тремор – ритмічне тремтіння кінцівки в момент активного руху.

Інтервал – відстань між двома різними по висоті звуками, серед яких нижній називається основою, верхній - вершиною; наприклад, прима (повторення одного і того ж звуку), терція, кварта, квінта, секста, септима, октава і т. д.

Інтонація – мелодійний зворот, що має виразне значення.

Кантилена – наспівна, плавна манера виконання.

Кінестетична чутливість – відчуття власних рухів.

Ключ – знак, який визначає висоту і назва звуку і виставляється на початку нотного рядка. Найчастіше використовуються:

скрипічний(соль – на другій лінійці),

басовий(фа – на четвертій лінійці)

Консонанс – співзвуччя, в якому звуки зливаються і якби оповнюють один одного.

Контрактура – нерухомість суглоба.

Лад – співвідношення, взаємозв'язок стійких і нестійких звуків.

Мажор – музичний лад, передає найчастіше світлий, радісний настрій музики.

Мелодія – одноголосна послідовність звуків, об'єднаних смисловим змістом.

Метр – послідовне чергування сильних і слабких долей в такті.

Мінор – музичний лад, передає найчастіше замислене, сумний настрій музики.

Міоклонія – швидкі, уривчасті посмикування окремих м'язових груп або м'язів, що поширюються найчастіше на м'язи кінцівок.

Багатоголосся – спів звучне поєднання кількох самостійних мелодійних ліній (голосів).

Модуляція – логічний, інтонаційний перехід в іншу тональність.

Мотив – найменша музична одиниця, містить зазвичай одну сильну частку.

Музична грамота – елементарні знання в області теорії музики.

Нота - графічне зображення звуку.

Нотний стан (нотноносець) – графічне зображення з п'яти горизонтальних паралельних ліній для запису нот.

Нюанс – відтінок, що підкреслює характер звучання музики.

Параліч - повна нерухомість органу, що залежить від ураження рухових апаратів центральної або периферичної нервової системи.

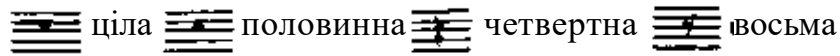
Парез – неповний параліч.

Парафазія: а) заміна звуків; б) заміна слів близьких за звучанням або за змістом.

Патогенез – внутрішні механізми виникнення і розвитку патологічних процесів, що лежать в основі хвороби.

Пауза – знак, що перериває музичне звучання на певний відрізок часу і відповідає тривалості нот:

Персеверація – нав'язливе повторення одного і того ж слова, звуку.

Півтон – найменша відстань між двома звуками, різними за висотою.

Праксис – предметні дії.

Розмір – графічне зображення, що визначає рахунок (чергування часток) в даному творі. Виставляється на початку нотного рядка у вигляді дробу, наприклад: 2/4 (дві чверті), 3/4 (три чверті), 6/8 (шість восьмих) і т. д.

Регістр визначає звуковий діапазон музичного інструменту, співочого голосу і ділиться на високий, середній і низький.

Ритм – послідовне чергування звуків (різної висоти і тривалості), що мають смислове і виразне значення.

Синергія – складний комплексний рух.

Синкінезія – співдружні рухи.

Синкопа - зміщення звукового наголосу з сильної частки такту на слабку.

Стакато – виконавський прийом, який характеризується коротким, уривчастим звучанням.

Ступені ладу – звуки, що мають такі позначення:

Такт – невеликий відрізок музичного твору, укладений між двома сильними долями (починається з сильної і закінчується перед сильною). Т. розділений на нотному рядку тактовою рисою (вертикальною лінією).

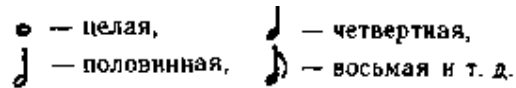
Темп – швидкість руху, чергування метричних одиниць. Позначення Т. виставляються на початку твору над першим нотним рядком російською та італійською мовами, наприклад: помірно moderato (модерато), швидко - allegro (алегро), протяжно- adagio (адажіо).

Тон – відстань між двома звуками, що включає два півтони.

Тональність – конкретна висота звуків певного ладу, характерного для того чи іншого твору. Т. має свої ключові знаки і зумовлений становищем тоніки на тому чи іншому ступені звукоряду.

Транспозиція – виконання твору (пісні, п'єси) в іншій тональності.

Тривалість – якість звуку, що визначає його протяжність. Графічно Т. позначається так:

Тризвук – аккорд, в якому три звуки розташовані по терціях (наприклад, до-мі-соль). Т. може бути мажорним або мінорним і, таким чином, визначати лад.

Тремор – тремтіння.

Фактура – поєднання різних засобів музичної виразності: мелодія, акомпанемент, окремі голоси, підголоски, тема і т.д.

Фермата – графічне позначення додаткового продовження звучання з метою більшої виразності. Ф .:

Фонема – найменша звукова одиниця мови, що служить для розрізнення слів або їх форм.

Форма музична – в широкому розумінні поєднує виразні засоби: мелодію, ритм, гармонію, структуру. У вузькому розумінні Ф.- це структура твору, наприклад двохчастотна і тричастотна форми.

Хорея – захворювання нервової системи, основними симптомами якого є посмикування, мимовільні аритмічні, некоординовані скорочення мускулатури, швидкі за темпом, що спостерігаються як у спокої, так і при рухах.

Хроматизм – півтонова зміна висоти звуків за допомогою знаків альтерації.

Частка – одиниця музичного часу (звучання), яка розділяється на сильну (ударну), слабку (безударну).

2.11. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Александрова Н.П. Ритмическое воспитание. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 165 с.
2. Бєлая А.Й. Подолання нерізно вираженого загального недорозвитку мовлення у молодших школярів (Методичні рекомендації для вчителів – логопедів). – Хмельницький: ТУП, 2001. – 100 с.
3. Быстрова Г.А., Сизова Э.А., Шуйская Т.А. Логопедические игры и задания. – С.-Пб.: «Каро», 2000. – 96с.
4. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. – М.: Речь, 2005. – 265 с.
5. Власова Т.М., Пфафенродт А.Н. Фонетическая ритмика. – М.: ВЛАДОС, 2006. – 283 с.
6. Гринер В.А. Логопедическая ритмика для дошкольников. – М.: Айран-прес, 2008. – 259 с.
7. Гуцал Л.Л. Миронова С.П. Теоретичні аспекти та методика подолання заїкання у молодших школярів: Навчально-методичний посібник. – Хмельницький: Поділля, 2001. – 91с.
8. Ветлужна Н.А. Методика музыкального воспитания в детском саду. – М.: Академія, 2002. – 193 с.
9. Ермакова И.И. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков: Кн. для логопеда / под ред. С.Л.Таптаповой. – М.: Просвещение, 2004. – 143с.
10. Сосна В.Ю., Рабиен Э.М. Ритмическая гимнастика. – К.: Колибри, 2002. – 382 с.
11. Заняття з логоритміки в групах для дітей із заїкуванням. Методичні рекомендації. /Під ред. А.В. Щолохової, Р.А. Юрової /. – К.: НМЦСО, 2000. – 129 с.
12. Цвынтарный В. Играем пальчиками и развиваем речь. – Спб.: Лань, 2006. – 262 с.
13. В.В.Тарасун Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 2004.–348 с.

14. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Спеціальний випуск – К.: Актуальна освіта, 2006. – 98с.
15. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Випуск 1. – К.: Актуальна освіта, 2006. – 168с.
16. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Випуск 2. – К.: Актуальна освіта, 2006. – 98с.
17. Филичева Т.Б., Чевелёва Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии. – М.: Просвещение, 1989. – 222с.
18. Хомская Е.Д. Нейропсихология: Учебник для вузов. 3-е изд. - Спб.: Питер, 2003. – 496с.
19. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение: Учеб. пособие для студентов дефектол. фак. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1988. – 207 с.
20. Цветкова Л.С. Методика нейропсихологической диагностики детей. Изд. 3-е, исправленное и дополненное. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 128 с.
21. Цветкова Л.С. Нейропсихология счёта, письма и чтения: нарушение и восстановление. – М.: Юристь, 2007. – 256с.
22. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЕКСМО-Пресс, В. Секачёв, 2001. – 432с.
23. Ястребова А.В., Спирина Л.Ф., Бессонова Т.П. Учителю о детях с недостатками речи./Изд. 2-е – М.: АРКТИ, 2007. – 131с.

ЗМІСТ

Передмова.....	3
1. Навчальна програма.....	4
2. Робоча програма навчальної дисципліни.....	9
2.1. Опис навчальної дисципліни.....	9
2.2. Зміст теоретичної підготовки (тези лекцій).....	36
Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки.....	
Тема 2. Система логоритмічного виховання	
Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки.....	
Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення	
Тема 5. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подолання заїкання.....	
Тема 6. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією.....	
Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми з ФФНМ.....	
Тема 8. Логопедична ритміка в системі роботи із дітьми з афафзією.....	
2.3. Зміст практичної підготовки (практичні заняття).....	82
2.4. Методичні вказівки до практичних, самостійних та індивідуальних занять.....	102
2.5. Методична документація для організації самостійної роботи.....	103
2.6. Методична документація для організації індивідуальної роботи.....	110
2.7. Завдання модульної контрольної роботи.....	122
2.8. Методичні рекомендації для до виконання та оформлення модульної контрольної роботи.....	124
2.9. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.....	128
2.10. Термінологічний словник.....	129

2.11. Навчально-методичне забезпечення.....	136
---	-----